

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ

PREZENČNÍ STUDIUM

2013 – 2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Monika Jelínková

**Sexuální zneužívání dívek školního věku se
speciálními vzdělávacími potřebami -**

důsledky a možnosti řešení

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alice Bosáková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR

FULL-TIME STUDIES

2013 – 2016

BACHELOR THESIS

Monika Jelínková

**Sexual abuse of girls of school age with special
educational needs -
consequences and possible solutions**

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Alice Bosáková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 28. září 2016

Monika Jelínková

Poděkování

Děkuji PhDr. Alici Bosákové za odbornou pomoc při vedení mé bakalářské práce.

Anotace

V bakalářské práci se autorka zaměřila především na vymezení jednotlivých pojmů týkajících se sexuálního zneužívání v kontextu psychologie, pedagogiky i práva a zároveň popsání současné situace v ČR. Následně charakterizuje důsledky, které má sexuální zneužívání na dětskou oběť ale i důsledky, které může mít na dětskou oběť samotné vyšetřování trestného činu sexuálního zneužívání. Poté se autorka v práci zabývá možnostmi řešení ve spolupráci s Policií ČR, Orgánem sociálně-právní ochrany dětí a dalšími institucemi, současně se zaměřovala na komunikaci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami a na péči, včetně terapie, dětských obětí sexuálního zneužívání. V praktické části práce, na základě uvedených kazuistik zjišťuje skutečné postupy, které jsou aplikovány v běžné praxi pro řešení sexuálního zneužívání a jeho důsledků. Závěr je věnován zhodnocení získaných informací a krátkému doporučení zúčastněným osobám.

Klíčová slova

Dítě, následky zneužívání, oběť, Policie ČR, sexuální zneužívání, sociálně-právní ochrana dětí, speciální vzdělávací potřeby.

Annotation

In the bachelor thesis the author focused primarily on the definitions of the terms relating to sexual abuse in the context of psychology, pedagogy and law, while describing the current situation in the country. Subsequently, characterized by the implications of sexual abuse on the child victim but also the consequences that may have on the child victim alone criminal investigation of sexual abuse. Then the author of the work deals with possibilities of solutions in cooperation with the police, Department of child protection and other institutions, while focused on communicating with children with special educational needs and care, including therapy, child victims of sexual abuse. In the practical part, based on these case studies to discover the true procedures that are applied in ordinary practice for dealing with sexual abuse and its consequences. The conclusion is devoted to the evaluation of information obtained and short recommendations to interested parties.

Keywords

Abuse consequences, child, child protection, Police, sexual abuse, special needs education, victim.

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ORIENTACE V PROBLEMATICE	11
1.1 Sexuální zneužívání	11
1.2 Dítě školního věku	13
1.3 Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami	16
1.4 Syndrom CAN	17
1.5 Sociálně právní ochrana dítěte	19
1.6 Orgán sociálně-právní ochrany dětí - OSPOD	20
1.7 Dítě v roli oběti	21
1.8 Pachatel	22
1.9 Současná situace v ČR a statistické údaje	23
2 DŮSLEDKY SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ DÍVEK	29
2.1 Oblasti dopadu sexuálního zneužívání na dětskou oběť	29
2.2 Oblasti dopadu vyšetřování a trestního řízení	33
3 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ	35
3.1 Policie ČR	35
3.2 Orgán sociálně právní ochrany dětí – OSPOD	37
3.3 Další instituce (škola, lékař, psycholog, NZDM, ...)	37
3.4 Terapie a péče o dětské oběti sexuálního zneužívání	39
3.5 Způsob komunikace a řešení problému s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami 41	
PRAKTICKÁ ČÁST	42
4 KVALITATIVNÍ ŠETŘENÍ	42
4.1 cíl	42
4.2 Metody	43
4.3 Kazuistika I. – Dítě mimořádně nadané	44
4.4 Kazuistika II. – dívka s ADHD a SPU	48

ZÁVĚR.....	52
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	58
SEZNAM PŘÍLOH	59

ÚVOD

Dětství je jedno z nejdůležitějších období lidského života. Během dětství se formuje osobnost jedince. Období dětství a dospívání je velice důležité v tom, jaký pohled na budoucí život bude dítě mít. Na jedince v tomto období působí mnoho vlivů. Mezi nejhorší věci, které může dítě zažít, patří sexuální zneužití, které má za následek ponížení jeho osoby a ublížení na těle i psychice.

Ačkoliv jsou témata jako zneužívání, týrání či zanedbávání dětí stále více předkládána společnosti formou článků či reportáží v mediálních prostředcích, silné tabuizování a zřejmě i představa zrudnosti takového jednání zabraňuje rozvoji účinné pomoci dětským obětem. Lidé se obvykle bojí, aby dítěti neublížili ještě více.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti kapitol:

První kapitola se zabývá zejména hlavní terminologií a problematikou sexuálního zneužívání. Kromě teoretického vymezení pojmu a jeho definice jsou zde popsány základní pojmy jako je dítě školního věku, dítě se speciálními vzdělávacími potřebami, syndrom CAN, dítě v roli oběti, pachatel. Zaměřuje se na projevy této problematiky, současnou situaci v ČR, související statistické údaje a formy jeho získávání.

Kapitola druhá se zabývá důsledky sexuálního zneužívání ve vztahu k dětské oběti, jsou zde rozebrány jednotlivé oblasti dopadu, příklady diagnóz a důsledků, které se nejvíce vyskytují přímo v souvislosti se sexuálním zneužíváním dětí. V další podkapitole se autorka zaměřuje na důsledky a dopady na dětskou osobnost, které byly způsobeny následným vyšetřováním sexuálního zneužívání příslušnými institucemi, trestním řízením a případně následky, které na dětské oběti mohla zanechat následná psychologická péče.

Třetí kapitola, se zabývá možnostmi řešení, povinnostmi policie ČR, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, lékařů a dalších institucí, například školy, psychologa nebo nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Současně zahrnuje způsoby komunikace a řešení problému sexuálního zneužívání s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. Poslední podkapitola zahrnuje způsoby terapie a následné péče o dětské oběti sexuálního zneužívání se speciálními vzdělávacími potřebami.

Na teoretickou část práce navazuje část praktická, kde je ve čtvrté kapitole popsáno kvalitativní šetření, metody kvalitativního výzkumu využité v této práci. Součástí čtvrté kapitoly jsou i kazuistiky.

Cílem bakalářské práce je hledat možnosti řešení důsledků sexuálního zneužívání dívek školního věku se speciálními vzdělávacími potřebami. Na základě metody polostrukturovaného rozhovoru a analýzy úředních dokumentů autorka zpracovala dvě kazuistiky, v nichž analyzuje danou problematiku, včetně možností řešení.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ORIENTACE V PROBLEMATICE

V první kapitole s názvem základní terminologie se bude autorka zabývat základními termíny, které se vyskytují v souvislosti se sexuálním zneužíváním. Kromě teoretického vymezení pojmu a jeho definice jsou zde popsány základní pojmy jako je dítě školního věku, dítě se speciálními vzdělávacími potřebami, přičemž je vždy doplněna krátká definice každé vady, syndrom CAN, dítě v roli oběti, pachatel. Zaměřuje se na projevy této problematiky, současnou situaci v ČR, související statistické údaje a formy jeho získávání.

1.1 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ

Již v dřívějších dobách se středoevropská vyspělá společnost zaměřovala na ochranu morálního a sexuálního vývoje dětí a pohlavní styk s nezralým jedincem byl považován za trestný. Takový trestný čin však nebyl souzen tak jako v dnešní době podle věku dítěte, nýbrž podle vyspělosti daného jedince. (Weiss, 2005)

V právní legislativě došlo k vymezení věkové hranice až v průběhu 19. století, avšak i po této úpravě se v porovnání s dnešními standardy pohybovaly velice nízko, většinou mezi 10. – 12. rokem života dítěte. V tomto období se právní ochrana dítěte zaměřovala především na ochranu dítěte před zneužíváním dětí k manuální práci. (Špeciánová, 2003)

V první polovině 20. století se věková hranice v Evropě zvýšila na 13 let. Věkové vymezení se však dlouhodobě týkalo pouze dívek, na chlapce se věkové hranice začaly vztahovat až později. (Weiss, 2005)

V dnešní době je hranice legálního sexuálního styku nastavena v každé části světa jinak, pohybuje se mezi 14. – 16. rokem života dítěte. V České republice je to dovršení 15 roku věku dítěte. Ovšem ze sexuologického hlediska uvažujeme o sexuálním

chování vždy v souvislosti s psychosexuální a somatosexuální zralostí jedince, nikoliv podle zákonem určené hranice legálnosti pohlavního styku. (Weiss, 2005)

Sexuální zneužívání dětí a komerční sexuální zneužívání dětí jsou součástí negativního společenského problému označovaného pojmem týrání, zneužívání a zanedbávání dětí tzv. syndrom CAN. (Matoušek, 2010)

Podle vztahu zneuživatelů k dítěti lze rozlišovat zneužívání incestní, tedy zneužití osobou, která patří do okruhu příbuzných osob dítěte a zneužívání cizí osobou. Z hlediska praktik lze zneužívání členit na nekontaktní a kontaktní, to pak může mít formu nepenetrativní, tedy zneužívání bez proniknutí a formu penetrativní.

Pod pojmem nekontaktní pohlavní zneužívání dětí jsou zahrnuty projevy nevhodné komunikace, jejímž účelem je pohlavní vzrušení zneuživatele. Patří k nim zejména sexuální návrhy a zprostředkování pornografických videí či obrázků. Dále jsou sem zahrnuty voyeurismus, Exhibicionismus, při kterém dospělý ukazuje své genitálie dítěti, případně doplněné masturbací. Další formou může být tzv. Harassment, obvykle popisován jako zneklidňování, či znepokojování dítěte slovními narážkami se sexuálním podtextem. Zvláštní hraniční formou je zneužití dítěte k výrobě dětské pornografie, ale pouze v případě, že dítě jedná bez tělesného kontaktu, výhradně na základě pokynů zneuživatele. (Špeciánová, 2003)

Pod pojmem kontaktní nepenetrativní aktivity v rámci kontaktního pohlavního zneužívání dětí jsou zahrnuty takové projevy chování zneuživatele, jakými jsou dotýkání a tření rukou, předměty, nebo pohlavním orgánem na intimních místech dítěte (prvotní i druhotné pohlavní orgány), současně také líbání. Toto jednání je úmyslné a jejich účelem je pohlavní vzrušení zneuživatele. Tyto aktivity mohou být prováděny jak přímo na těle dítěte, tak i přes oděv. (Kloubek, 2011)

Kontaktní penetrativní formu v rámci pohlavního zneužívání dětí mají takové projevy chování zneuživatele, při kterých se obvykle za užití síly a obvykle při obraně oběti, snaží do dítěte vnikat například prstem, jazykem, či předměty. Mezi penetrativní formy sexuálního zneužití se řadí i znásilnění, jehož znaky jsou vniknutí penisem do vagíny, konečníku či úst dítěte. (Špeciánová, 2003)

Pod pojmem komerční sexuální zneužívání (CSEC) je zahrnuto jednání trestním právem označené jako obchodování s dětmi. (Kloubek, 2011, s. 7) Zneužívání má komerční podobu a je prováděné za účelem získání finanční či jiné odměny. Za nejzávažnější formy lze označit obchodování s dětmi za účelem sexuálního zneužití, použití dítěte k výrobě a distribuci dětské pornografie a k dětské prostituci. (Matoušek, 2010)

Mezi další okolnosti, podle kterých je možno sexuální chování označit za sexuální zneužívání dítěte, jsou například věk dítěte do 15ti, případně 18ti let, pokud je zde zásadní rozdíl mezi věkem a úrovní psychosomatického vývoje zneuživatele a jeho oběti. Zneuživatel je vůči zneužívanému dítěti v pozici autority, zneuživatel sexuální aktivity vymáhá lstí, hrozbou nebo užitím násilí. (Kloubek, 2011)

1.2 DÍTĚ ŠKOLNÍHO VĚKU

Školní věk nebo také školní dětství je vývojové období v životě jedince zahrnující pro člověka důležitou životní etapu a to sice období povinné školní docházky, obvykle ve věku mezi šestým až patnáctým rokem věku dítěte. V tomto období se formuje osobnost dítěte. Největší vliv na osobnost a vývoj dítěte má rodina a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, nemalou roli zde však mají i vzdělávací instituce a širší sociální prostředí dítěte, například pokud dítě navštěvuje zájmové aktivity apod.

Školní věk dítěte se obvykle dělí na dvě kratší období a to na období mladší školní věk a starší školní věk. Jelikož dochází jak v psychickém, tak ve fyzickém vývoji k velmi zásadním a rozdílným změnám, že je není možné zahrnout pouze do jednoho období. (Vacínová, 2010)

Mladší školní věk začíná v období, kdy dítě nastoupí do základní školy a zásadním způsobem se tak změní jeho dosavadní způsob života. Dítě se musí naučit povinnostem, které vyžaduje začátek školní docházky a musí se umět přizpůsobit požadavkům okolí, které tato změna vyžaduje. Denní režim se změní, činnost hry musí ustoupit do pozadí a hlavní činností je nyní učení a povinnosti, které jsou spojeny se školou. Takové změny samozřejmě pro dítě znamenají zvýšenou fyzickou, ale především psychickou zátěž, hlavně z toho důvodu, že je nutné, aby se změnám velice

rychle přizpůsobilo. Tato změna může být velice problematická zejména pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. (Vágnerová, 2012)

Důležitým aspektem v tomto období je rodinné zázemí, jistota bezpečí a podpora ze strany rodičů. Nedílnou součástí je však také osobnost pedagoga a zvolení vhodných pedagogických postupů v začátcích školní docházky.

Právě v tomto období se nejčastěji diagnostikují nejrůznější specifické vývojové poruchy učení a diferencují se tak děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

Tělesný vývoj je v tomto období charakteristický především intenzivním růstem dítěte do výšky. Ročně přibližně o šest až osm centimetrů. Současně se také posilují a rostou vnitřní orgány, svalstvo, kosti. V tomto věku je velice důležité dbát na správnou životosprávu dítěte, jelikož dětský metabolismus stejně tak jako dýchání nebo krevní oběh je u dítěte mnohem rychlejší a správná životospráva ovlivňuje jeho tělesný i duševní stav. (Vacínová, 2010)

Starší školní věk je vývojová etapa jedince přibližně od věku 10 do 15 let. Starší školní věk, někdy nazývaný také jako puberta, současně zahrnuje dva vývojové stupně a to sice prepubertu a samotnou pubertu. Tyto stupně vývoje však již nelze časově vymezit. Toto období dospívání a s tím souvisejících tělesných změn je u každého jedince absolutně individuální. Liší se především rozdíly v pohlavním i celkovém psychickém vývoji mezi dívkami a chlapci, rozdíl může být až o dva roky. (Vacínová, 2010)

Chlapci bývají ve vývoji pomalejší. V období dospívání si člověk začne uvědomovat svou osobnost. Napodobuje myšlenky, které jsou charakteristické pro jeho dobu, nebo napodobuje nějaký svůj idol. Bouří se proti autoritám, především proti rodičům. Dospívající člověk začne navazovat a poznávat přátelství a lásku. Neustále pozoruje své tělo a jeho změny. (Vacínová, 2010)

Z hlediska tělesného vývoje dochází k takzvané druhé strukturální přeměně organismu. Urychluje se růst, začínají se objevovat druhotné pohlavní znaky, dozrávají pohlavní orgány, specifikuje se tělesný vzhled. Růst a vývoj je u obou pohlaví podstatně rychlejší, než tomu bylo v předchozím vývojovém období. V dospívání jsou za tělesný vývoj odpovědny především žlázy s vnitřní sekrecí, hypofýza. Zvýšená

činnost nadledvinek podporuje dozrávání pohlavních žláz, varlat a vaječnicků, štítné žlázy.

Významnou tělesnou změnou je samozřejmě pohlavní diferenciaci, která zahrnuje nejen výrazně odlišné znaky v oblasti somatické, ale i psychické.

U dívek dochází především k růstu prsů a tím ke zvětšení mléčných žláz, dále růstu pánevních kostí, zaoblování boků a růst ochlupení v podpaží a stydké krajině. Hlavním znakem dokončeného pohlavního vývoje je u dívek pravidelný menstruační cyklus. (Vacínová, 2010)

Chlapci v tomto období prochází změnami týkajícími se zejména zvětšením svalové hmoty, růstem vousů, růstem hrtanu, díky němuž dochází k hlasové mutaci. Ale i ochlupením objevujícím se na rozdíl od dívek nejen v krajině stydké a podpaží, ale po celém těle. U chlapců je hlavním znakem pohlavní vyspělosti spermatogeneze. (Vacínová, 2010)

Oproti tomu dle jiné definice, lze školní věk tedy období, kdy dítě navštěvuje základní školu, rozdělit do tří fází:

- a) Raný školní věk – který trvá od nástupu do školy, do přibližně 9 let věku dítěte. Pro toto období je charakteristická zejména změna v sociálním postavení, která upevňuje další vývoj jedince a jeho schopností a dovedností. Dítě zvládne novou sociální roli a naučí se číst, psát a počítat.
- b) Střední školní věk – trvá od 9 do 11 – 12 let. Toto období lze považovat za jednu z klidových fází ve vývoji dítěte. Nedochozí k viditelným změnám, dítě se plynule rozvíjí ve všech oblastech a začínají se vytvářet předpoklady pro velkou změnu v období dospívání, zatím však probíhají pouze na psychické úrovni.
- c) Starší školní věk – jedná se o období, kdy dítě navštěvuje 2. stupeň základní školy a končí přibližně 15. rokem věku dítěte. V této etapě jedinec prochází první fází dospívání, která se nazývá pubescence. Projevuje se změnami v prožívání a uvažování, i postupným osamostatňováním se a odpoutáváním od rodiny, tedy v psychické úrovni. Současně však také změnami fyziologickými, které byly popsány dříve v textu. (Vágnerová, 2012)

1.3 DÍTĚ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

Jedincem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí žák, kterému je nutné věnovat zvýšenou péči a pozornost v oblasti výchovy a vzdělávání, dělí se na žáky se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a žáky se sociálním znevýhodněním.

Mezi žáky se zdravotním postižením lze zařadit děti se zrakovým, sluchovým, tělesným nebo mentálním postižením, s vadami řeči, s kombinovanými vadami, s autismem nebo se specifickými poruchami učení, nebo poruchami chování závažnějšího charakteru. (Šauerová, 2012)

Zdravotně znevýhodnění jsou takoví žáci, kteří jsou zdravotně oslabení, dlouhodobě nemocní nebo mají lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení nebo chování, které je nutno zohledňovat při vzdělávání.

Žáci se sociálním znevýhodněním, jsou děti s nařízenou ústavní nebo ochranou výchovou, děti z nevýhodného rodinného prostředí, ze sociálně vyloučených lokalit, z cizojazyčného prostředí, například děti přicházející ze zahraničí. (Pšeničková, online, 2016)

Mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami se obvykle řadí i děti mimořádně nadané.

Vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se zabývá speciální pedagogika. Speciální pedagogika se však nadále dělí na obory, podle zaměření na jednotlivé druhy postižení. (Slowik, 2007):

Obor speciální pedagogiky	Druhy postižení
Somatopedie	Tělesná postižení, dlouhodobá onemocnění
Tyflopedie (oftalmopedie)	Zraková postižení
Surdopedie (akupedie)	Sluchová postižení
Psychopedie	Mentální postižení, příp. psychické poruchy

Logopedie	Narušené komunikační schopnosti, vady a poruchy řeči
Etopedie	Poruchy chování a sociální deviace
Speciální pedagogika osob s dílčími nedostatky	Specifické poruchy učení, projevy LMD (ADD, ADHD) atd.
Speciální pedagogika osob s kombinovaným postižením (s více vadami)	Kombinace dvou a více druhů postižení

Zdroj: (Slowik, 2007, s. 18)

Hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami probíhá s ohledem na povahu postižení nebo znevýhodnění. Děti se SVP mají nárok na podpůrná a vyrovnávací opatření, zahrnující využívání pedagogických, popřípadě speciálně pedagogických metod, postupů a kompenzačních, rehabilitačních nebo učebních pomůcek, které jim pomáhají kompenzovat jejich znevýhodnění nebo postižení tak, aby jim co nejvíce pomohly se začleněním do běžného kolektivu. (Šauerová, 2012)

Děti se speciálními vzdělávacími potřebami jsou skupinou, které je obvykle potřeba věnovat více péče a více pozornosti než zdravým dětem. Jelikož jsou děti se SVP velmi často osamocené v kolektivu neoblíbené, často outsideři, a touží po kamarádství nebo po zájmu, pachatel má velice často snazší cestu k získání jejich důvěry. V souvislosti se sexuálním zneužíváním je dle druhu postižení dítěte potřeba dětem podrobněji vysvětlit jednotlivé pojmy, komunikovat s nimi o sexuálním zneužívání pro ně co možná nejsrozumitelněji. Upevňovat důvěru dítěte.

1.4 SYNDROM CAN

Celým názvem: Syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte. První popis se uskutečnil na III. evropské konferenci pro prevenci týrání dětí, konající se v Praze v roce 1991. O rok později Zdravotní komise Rady Evropy definovala stěžejní pojmy, kterými byly stanoveny: Syndrom zanedbávaného a zneužívaného dítěte; Tělesné týrání; Sexuální zneužívání. Jedná se v podstatě o jakoukoliv vědomou či nevědomou, náhodnou či nenáhodnou aktivitu, které se dopouští dospělá osoba, rodič, vychovatel nebo jiná dospělá osoba, a která poškozuje tělesný, duševní nebo sociální

stav nebo vývoj dítěte. V nejhorších případech může takové jednání vést až k smrti dítěte. (Špeciánová, 2003)

Týrání se rozděluje do dvou kategorií. Tělesné týrání je fyzické ublížení dítěti nebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte. Psychické týrání je jednání, které má závažný nepříznivý vliv na citový vývoj a chování dítěte, které má mnoho podob. Například ponižování a urážení dítěte, odmítání nebo zavrhování dítěte, izolace dítěte od svých vrstevníků nebo od rodiny, vystavování dítěte těžkým konfliktům v rodině, a podobně, toto zahrnuje aktivní složka psychického týrání. Oproti tomu pasivní složka psychického týrání dítěte zahrnuje takové aktivity, které rodič nevytváří, je to absence něčeho, co by se dítěti mělo dostávat, avšak se tak neděje, například neprojevení citů vůči dítěti apod. Psychické týrání dětí je nejrozšířenějším druhem týrání, zároveň je však nejhůře rozpoznatelné. Tato realita, činí velké problémy nejen při diagnostikování dané skutečnosti, ale například i při dokazování v soudním řízení. (Špeciánová, 2003)

Sexuální zneužívání je nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu a zahrnuje jakékoliv dotýkání se dítěte se sexuálním podtextem, vykořisťování dítěte jakoukoliv osobou, kterou může být rodič, příbuzný nebo cizí osoba. Sexuální zneužívání může mít dvě formy. Bezdotykové neboli bez tělesného kontaktu a dotykové, neboli s tělesným kontaktem. (Matoušek, 2010) Vzhledem k podrobnému popisu problematiky sexuálního zneužívání v kapitole „1.1 Sexuální zneužívání“, zde autorka tuto problematiku více nerozepisuje.

Zanedbávání je neuspokojování tělesných nebo citových potřeb dítěte, které může znamenat vážné ohrožení vývoje nebo nebezpečí. Tělesné zanedbávání spočívá v neuspokojování tělesných potřeb dítěte zejména neposkytováním přiměřené výživy, oblečení, přístřeší a zdravotní péče. Citové zanedbávání je neuspokojování citových potřeb dítěte, a to zejména nezajištění jistoty, že dítě někomu a někam patří. Dále lze uvést například Zanedbávání vzdělání – nezabezpečení možnosti vzdělání pro dítě. Zanedbávání v oblasti zdravotní péče ve chvíli, kdy ji dítě potřebuje nebo kdy rodiče opomíjejí základní preventivní péči. (Špeciánová, 2003)

„Mezi zvláštní formy týrání a zneužívání se řadí systémové týrání, organizované zneužívání dětí, rituální zneužívání a sexuální turismus.“ (Matoušek, 2010) Pod pojmem systémové týrání je uváděno ublížení dítěti nebo jeho rodině, zapříčiněné

systémem, jehož hlavním úkolem je dítěti a jeho rodině pomáhat. Do oblasti systémového týrání patří následující úkony:

- Dítěti je upřeno právo na informace,
 - je mu upřeno právo být slyšeno,
 - je neprávem odděleno od jednoho nebo obou rodičů nebo jiných blízkých osob,
 - je opakovaně vyslýcháno,
 - je opakovaně vystavováno lékařským prohlídkám, a podobně.
- (Špeciánová, 2003)

Organizované zneužívání dětí neboli komerční zneužívání dětí zahrnuje organizovanou dětskou prostituci, zneužití dítěte k výrobě dětské pornografie, pokud je vyráběna za účelem dalšího prodeje, tzn. k zisku výrobce dětské pornografie, sexuální turistiku a obchodní aktivity, kde je dítě zneužíváno jako zboží. (Matoušek, 2010)

Pod pojem rituální zneužívání dětí je zahrnuto zneužívání dětí k různým náboženským a sektářským obřadům, kde jsou vzývány různé symboly za použití dětí, jejich zastrašování či obětování. (Matoušek, 2010)

1.5 SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DÍTĚTE

Je dle vymezení legislativou, především zajištění práv dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči, život v rodině, na vlastní identitu, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání a zaměstnání. Zahrnuje také ochranu dítěte před tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, týráním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte však samozřejmě zahrnuje rozsáhlý soubor práv a oprávněných zájmů dítěte. Toto je upraveno v různých právních odvětvích a v předpisech různé právní síly. (Špeciánová, 2003)

Dle základních právních dokumentů, kterými jsou především Deklarace práv dítěte z roku 1959, Úmluva o právech dítěte 1989, ale také zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, jsou vymezeny hlavní principy a zásady při poskytování sociálně právní ochrany (SPO):

- „hlavní zásadou je vždy chránit zájmy, prospěch a blaho dítěte, ochrana a zajištění rodičovství a rodiny, současně i vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Samozřejmě se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.
- Sociálně-právní ochrana se poskytuje bezplatně, všem nezletilým dětem mladším 18 let, bez jakékoliv diskriminace.
- Stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím, za ochranu jejich zdravého vývoje z hlediska fyzického, psychického a mravního. Stejně tak jako ostatních aspektů integrity dítěte jako nositele práv daných Ústavou, Listinou základních práv a svobod a práv vyplývajících z mezinárodních závazků ČR. Stát však nenahrazuje rodičovskou odpovědnost a rodičovské povinnosti, nezasahuje do jejich postavení rodičovské zodpovědnosti, nejsou-li ohroženy práva nebo vývoj dítěte, atd..“ (Novotná, Fejt, 2009, s. 15)

1.6 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ - OSPOD

Orgány sociálně-právní ochrany dětí určuje a zároveň vymezuje jejich působnost zákon č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v § 4 odst. 1.

Mezi orgány sociálně-právní ochrany patří:

- a) Obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- b) Obecní úřady
- c) Krajské úřady
- d) Ministerstvo práce a sociálních věcí
- e) Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí (Kloubek, 2011)

Zákon dále vymezuje okruh dětí, jímž SPO náleží. Jsou to zejména děti, jejichž rodiče zemřeli, nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, či neplní rodičovské povinnosti. Děti, které byly svěřeny do péče jiné

fyzické osoby, děti, které mají vážné výchovné problémy, v jejichž jednání se vyskytují sociálně patologické jevy, jsou ohroženy násilím v svém bezprostředním okolí nebo neplní povinnou školní docházku. OSPOD však také poskytuje ochranu dětem, na nichž byl spáchán nějaký trestný čin. (Špeciánová, 2003)

Orgány sociálně právní ochrany dětí mají především intervenční a poradenskou činnost. Děti se na OSPOD mohou obrátit s žádostí o pomoc i bez vědomí zákonných zástupců. OSPOD však poskytuje bezplatné poradenství a pomoc i jiným osobám, které jsou odpovědné nebo se podílejí na výchově nezletilého dítěte. Pokud nastane krizová situace nebo je nutné rozhodnout o tom, komu bude dítě svěřené do péče, soud určí dítěti kolizního opatrovníka. Zpravidla jím učiní orgán sociálně-právní ochrany dětí, jelikož rodiče mohou mít rozdílné názory na danou situaci a nemusí být objektivní k právům a přáním dítěte. (Novotná, Fejt, 2010)

1.7 DÍTĚ V ROLI OBĚTI

Dítě je nejzranitelnější obětí trestného činu, jakou si lze představit, zejména v případě sexuálního zneužití. Vzhledem k tomu, že je nevyzrálé jako po stránce tělesné, funkční, sociální, ale i psychické, zůstávají mu po sexuálním zneužití či ataku sexuálního násilí, vážné fyzické, ale zejména psychické následky, které významně snižují kvalitu jeho následujícího života. Na základě statistik a provedených výzkumů je však zřejmé, že více než devianti ohrožují dítě v oblasti sexuálního zneužívání přímo jeho příbuzní zahrnující biologické i nevlastní rodiče. Jak uvádí Pfohl z pohledu historie: *„Spíše než v souvislosti s devianty, rané úsilí v boji proti zneužívání dětí obecně vedlo k institucionalizaci týraných dětí, v souvislosti s násilnými rodiči.“*² (Pfohl, 1985, s. 309)

Zákaz incestu hraje v individuálním vývoji dítěte nezastupitelnou roli, která určuje rozvoj psychických a organizačních stránek osobnosti. Vzhledem k normálnímu fyziologickému sexuálnímu vývoji jedince a s tím spojené explorace a zkoušení sexuálních rolí, je přirozené, že dítě se chová zkoumavě a snaží se poznat a zkoušet

¹ „Rather than deviants violent parents, early efforts to fight child abuse generally resulted in institutionalizing beaten children.“

sexuální chování i vůči svým rodičům, avšak normální odpovědí zodpovědného rodiče by mělo být usměrnění a popřípadě pouze teoretické vysvětlení úměrné věku dítěte. V případě sexuálního zneužívání je dítě vždy v pozici oběti, pro svoji emoční, kognitivní a sociální nezralost. Není možné, aby zvládlo přijmout aspekty dospělé sexuality, aniž by to na jeho vývoji a psychice nezanechalo následky krátkodobého či dlouhodobého charakteru. (Weiss, 2005)

Následky incestního sexuálního zneužívání jsou těžšího a trvalejšího charakteru. Stejně tomu je v případě, pokud je dítě zneužíváno člověkem, ke kterému má citový vztah, jelikož takové osobě dítě důvěřovalo.

Velice často se však v případech sexuálního zneužívání dětí vyskytuje v obhajobě pachatelů, zejména rodičů. Výrok o tom, že dítě pachatele svádělo a on nemohl na takovou situaci zareagovat jinak než sexuální aktivitou. Je to však pouze mýtus, který je často používán obhájci při soudních jednáních.

1.8 PACHATEL

Jak je uvedeno v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb., dle §185 Znásilnění „Pachatelem může být muž i žena. V případě soulože (viz odst. č. 9 k § 185) je pachatelem vždy osoba opačného pohlaví než zneužitá osoba mladší patnácti let. Pohlavního zneužití jiným způsobem než souloží se může dopustit i osoba stejného pohlaví.“ (Šámal, 2009, s. 1675)

K naplnění skutkové podstaty trestného činu pohlavního zneužití není třeba, aby při pohlavním zneužití osoby mladší patnácti let došlo u pachatele k ukojení pohlavního pudu. Jedná-li pachatel ve snaze svého vzrušení a následného uspokojení, není rozhodné, zda a do jaké míry svého uspokojení dosáhne, ale jeho jednání už v takovéto fázi lze považovat za trestný čin.

Pachatelem je ten, kdo se na dítěti dopustil protiprávního jednání ve smyslu sexuálního zneužívání, které zahrnuje:

- vystavování dítěte pornografickému materiálu,
- osahávání intimní oblasti na holém těle, ale i přes oblečení,
- zneužití dítěte k výrobě dětské pornografie,
- nucení k dotýkání se intimních částí pachatelova těla

- svádění dítěte k pohlavnímu styku
- vykonání soulože s dítětem mladším patnácti let

Pachatelem trestného činu sexuálního zneužívání může být absolutně kdokoliv. Někdo koho dítě zná a důvěřuje mu, například člen rodiny, kamarád či kamarádka, učitel, sociální pracovník, vychovatel, soused nebo sousedka, ošetřovatel nebo ošetřovatelka, přítel, přítelkyně otce nebo matky. V některých případech oběť pachatele nezná. Může to být neznámý člověk, prodejce, opravář, řidič autobusu. Věk pachatele také není určený, stejně tak národnost nebo pohlaví. Zhruba v 60 % případů dítě svého zneuživatele osobně znalo a téměř ve třetině případů byl zneuživatel rodinným příslušníkem. (Weiss, 2005)

1.9 SOUČASNÁ SITUACE V ČR A STATISTICKÉ ÚDAJE

Podle odborných výzkumů je skutečné množství případů sexuálního zneužívání dětí mnohonásobně vyšší, než množství případů, které je odhaleno. Způsoby zjištění jsou různé. Nejčastějšími jsou zejména oznámení ze strany oběti, oznámení ze strany náhodných svědků, zjištění operativně pátrací činností policie, oznámení ze strany rodiny nebo příbuzných obětí, zjištění orgánem sociálně-právní ochrany dětí, oznámení ze strany osob z širšího okolí oběti, jako je lékař, sociální pracovníce, učitelé dítěte, a podobně. (Kloubek, 2011)

Případy, které vyšly najevo, byly následně řešeny buď orgánem sociálně-právní ochrany dětí, nebo orgány činnými v trestním řízení. Konkrétní kriminologické poznatky jsou získávány výhradně z těchto zdrojů. Ostatní případy zpravidla zůstávají utajeny, neboť uskutečnit sociologický průzkum mezi dětmi, který by byl zaměřen na jev pohlavního zneužívání, není prakticky možné. (Kloubek, 2011, s. 8) Jelikož by bylo nutné zajistit předběžný souhlas rodičů, který by především nebylo možné získat od rodin, kterých by se toto trestné jednání týkalo.

Z dlouhodobého výzkumu, který s použitím reprezentativního vzorku respondentů provedl Sexuologický ústav, vyplynulo, že obětí pohlavního zneužívání v dětství se stává v ČR přibližně 7 % dívek a 4 % chlapců. Nejedná se proto o zanedbatelný jev.

Z uvedeného výzkumu současně vyplynulo, že zhruba 90 % zneužívaných dětí mělo osobní vztah ke svému zneuživateli. (Kloubek, 2011)

Tabulka č. 1 – Původci sexuálního zneužití v dětství z okruhu příbuzných osob

Vztah zneužitých respondentů k pachateli	% z těch, kteří byli zneužiti příbuznými osobami*
Vlastní otec	6,8
Vlastní matka	1,4
Nevlastní otec	13,5
Nevlastní matka	1,4
Bratr / nevlastní bratr / švagr	10,8
Sestra / nevlastní sestra / švagrová	4,1
Dědeček	4,1
Babička	0
Strýc	21,6
Teta	8,1
Bratranec / sestřenice	27,0
Jiný příbuzní	2,7

* možnost vícenásobných odpovědí – kumulace

Zdroj: (Weiss, 2005, s. 98)

Odborné prameny se shodují na tom, že asi 50 % všech zneuživatelů pochází přímo z rodiny zneužívaného dítěte. Další skupina zneuživatelů náleží do okruhu přímého příbuzenstva, případně do okruhu důvěrných přátel rodičů, kterým dítě věří. Jen menší část zneuživatelů pochází z řad dobrovolných nebo profesionálních

vychovatelů, učitelů, vedoucích v zájmových kroužcích či na letních táborech. Kriminální statistika vedená policií není směrodatná, neboť trestní řízení je vedeno nejčastěji u pouze 10 % náhodných pedofilních pachatelů. (Kloubek, 2011)

O aktivitách sexuálních deviantů s pedofilní úchylkou se orgány činné v trestním řízení, a to především policie, dozvídají nejčastěji. Většinou se jedná o méně závažné formy sexuálního zneužívání, jakými jsou exhibicionismus, obtěžování dětí svlékáním, prohlížením a osaháváním, většinou při záměrném organizování „zábav a her“, často v souvislosti s vystavováním dítěte pornografickému materiálu v podobě obrázků nebo pornografických filmů. (Weiss, 2005)

Osoby s pedofilní poruchou, jako ostatně většina osob s poruchami chování, mají sníženou schopnost ovládnout své nutkání. V laické veřejnosti je rozšířená mylná představa o existenci pedofilů se sadistickými sklony. Jak lze ověřit v odborné literatuře, osoby se skutečně pedofilními sklony nemají nutkání dětem fyzicky nebo psychicky ubližovat. Právě naopak, je pro ně žádoucí „dobrovolná“ vstřícnost. Děti jako předmět útoku volí osoby se sadistickou úchylkou, a to nikoliv ze stejných důvodů jako osoby s pedofilními sklony, ale především z důvodů jejich snížené schopnosti obrany. (Kloubek, 2011)

Na základě výsledků zkoumání duševního stavu pachatelů pohlavního zneužívání, znalci v oborech forenzní psychologie často docházejí k závěru, že zatímco u skutečných pedofilních deviantů, kteří mají neodolatelné nutkání svůj pohlavní pud ukázat na dětech, se jedná zpravidla o duševní poruchu. U zneuživatelů z rodinného nebo příbuzenského prostředí se zpravidla jedná o poruchy chování.

Osoba s pedofilními sklony často není schopna své nutkání zcela ovládnout, ale i u ní zpravidla platí morální tabu incestu, takže objekty sexuálního zneužívání hledá mimo svoji rodinu. Výjimku tvoří případy, kdy muž s těmito sklony záměrně vyhledá partnerku, která je matkou dětí, o které se stará. Jedná se o takzvaný „nepravý incest“. (Kloubek, 2011)

V odhalených případech sexuálního zneužívání dcery otcem, tedy incestním sexuálního zneužívání, se v odborníky zkoumaných případech povětšinou nejednalo o

pachatele se skutečně pedofilní poruchou. Dítě jako sexuální objekt by nebylo těmito osobami v normální situaci preferováno.

Jednání zneuživatelů bylo zapříčiněno dle první možnosti vnějšími podněty, nejčastěji hluboce narušenými vztahy mezi rodiči dítěte, které psychiku zneuživatele negativně ovlivňovaly. Z odborných studií vyplývá, že nejčastější příčinou byl nedostatek sexuální aktivity mezi partnery či rodiči dítěte z důvodu dominantního postavení ženy, která s partnerem neudržovala pohlavní styk nebo mu byl poskytován jen za „odměnu“. Muž tedy zneužíval dceru pro její závislé postavení na jeho osobě a současně v některých případech byla jako motiv uvedena i pomsta manželce či partnerce, formou nevěry s její vlastní dcerou. (Weiss, 2005)

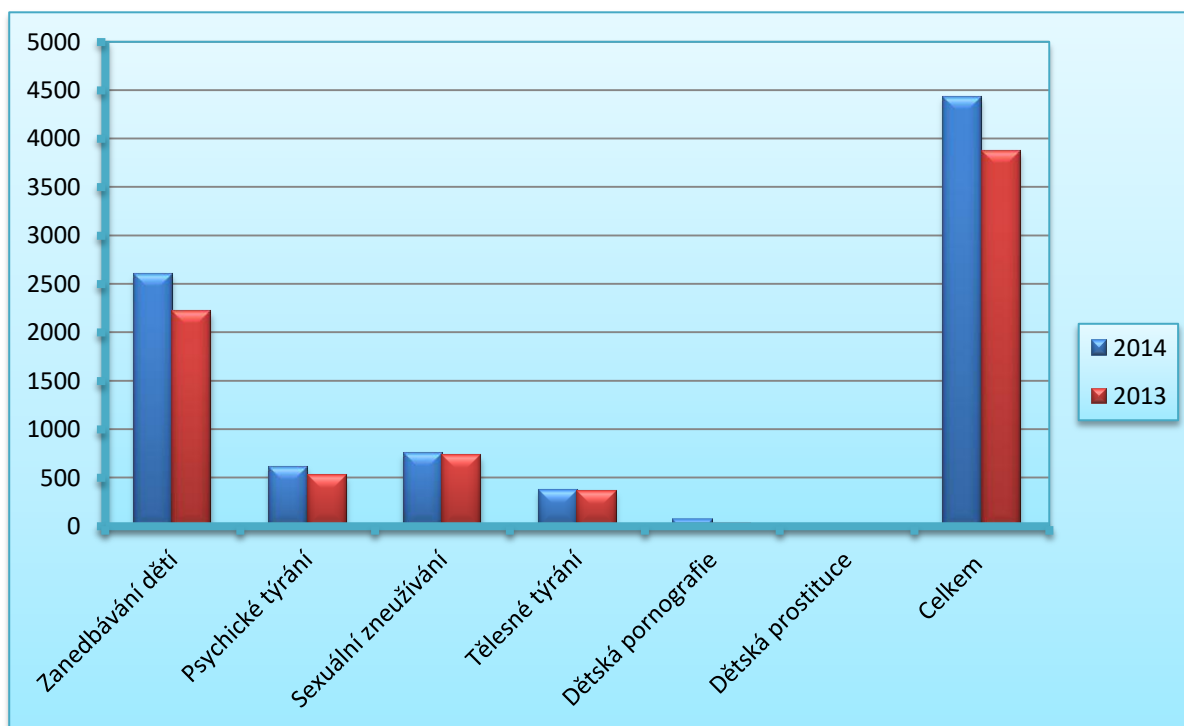
Jako druhá možnost byly uvedeny příčiny vnitřní, které se týkaly charakteru a vnitřních psychických pohnutek pachatele. Bylo zjištěno, že obvykle se jednalo o muže s nižším stupněm intelektu, avšak míra intelektu nebo úspěch v zaměstnání nebyly vždy hlavními faktory. V povahových rysech se jednalo o muže egocentricky zaměřené, sobecké, citově deprivované, emocionálně chladné, bez empatie, jejichž jediným cílem bylo uspokojit svůj sexuální pud. Často byl zjištěn i vliv výchovného zanedbání, sociálního nepřizpůsobení, alkoholu nebo drog jako spouštěče negativního jednání.

Případy sexuálního zneužívání dětí v rodině, řešené orgány činnými v trestním řízení, však tvoří jen příslovečnou špičku ledovce, neboť rodiny s narušenými vztahy se zpravidla co nejvíce uzavírají svému okolí. (Kloubek, 2011)

Z výkazu o sociálně-právní ochraně dětí, které každoročně zveřejňuje Ministerstvo práce a sociálních věcí vyplývá, že v roce 2014 bylo v České republice evidováno 8 478 týraných zanedbávaných nebo zneužívaných dětí, z nichž bylo 4434 dívek. V porovnání s rokem 2013 byl zaznamenán nárůst o 556 případů. Největší množství případů se týkalo zanedbávání dívek, konkrétně 2 609, z tohoto počtu bylo 1 213 případů opakovaného zanedbávání, oproti roku 2013 byl zaznamenán nárůst o 393 případů. V oblasti psychického týrání bylo evidováno 615 případů oproti roku 2013, jde o nárůst o 93 případů. Sexuálního zneužívání bylo evidováno 748 případů oproti roku 2013, nárůst o 17 případů. V oblasti tělesného týrání byl evidován nejmenší nárůst a to pouze o 8 případů, přičemž bylo evidováno 376 tělesně týraných dívek. Případů dětské

pornografie však výrazně přibýlo a to o 46 případů, v roce 2014 bylo evidováno 71 případů dětské pornografie, z toho 39 dívek bylo k výrobě dětské pornografie zneužito opakovaně. Dětská prostituce zůstala ve srovnání s rokem 2013 na stejném množství 15 odhalených případů. Z výkazu také vyplývá, že 5 dívek týrání, zanedbávání či zneužívání nepřežilo.

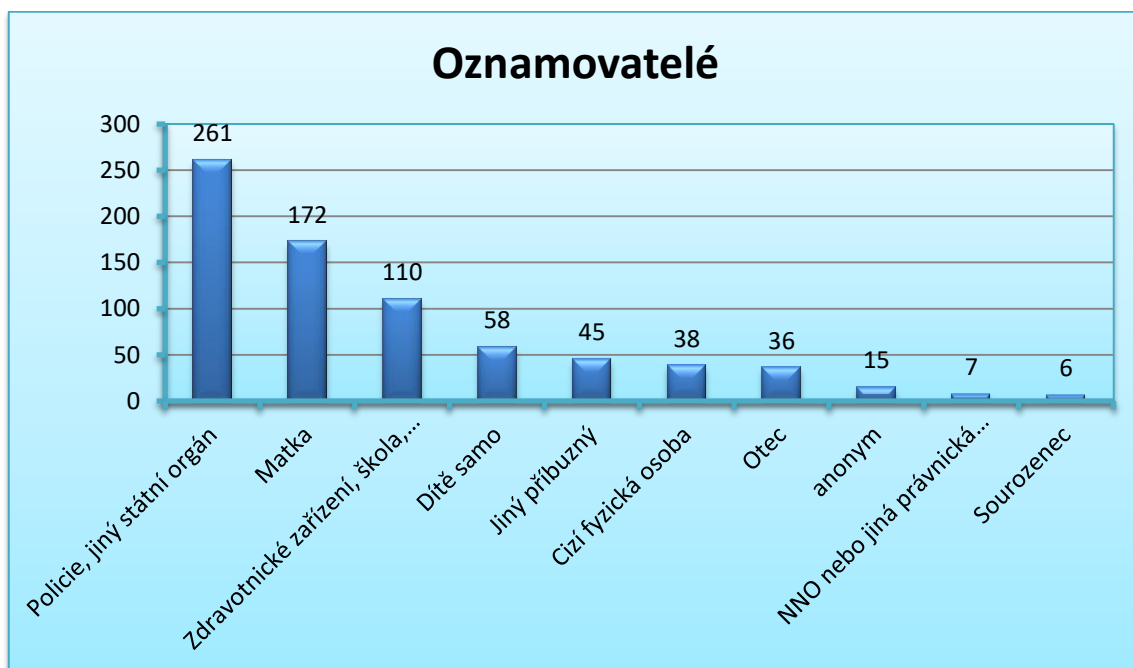
Graf č. 1 – Srovnání statistik za rok 2014 a 2013

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, online, cit. 2016-02-20

Zároveň lze ze statistiky této výroční zprávy činnosti sociálně-právní ochrany dětí zjistit, kdo byl oznamovatelem v jednotlivých případech sexuálního zneužívání dívek. Což je zásadní informace, podle které lze usuzovat na míru informovanosti jednotlivých osob, které přicházejí s dětmi do styku.

Graf č. 2 – Přehled oznamovatelů v nahlášených případech sexuálního zneužívání v roce 2014

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, online, cit. 2016-02-22

2 DŮSLEDKY SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ DÍVEK

V druhé kapitole s názvem důsledky sexuálního zneužívání dívek se v následující subkapitole autorka zaměří na oblasti dopadu sexuálního zneužívání na dětskou oběť, mezi které patří i závažné psychosomatické stavy a onemocnění. V druhé subkapitole pak na následky, které může na dívce zanechat vyšetřování související s tímto trestným činem.

2.1 OBLASTI DOPADU SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ NA DĚTSKOU OBĚŤ

Důsledky, které má sexuální zneužívání na dětskou oběť lze rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. Krátkodobé jsou především symptomy, podle kterých lze sexuální zneužívání dítěte odhalit, jelikož se projevují ještě v době zneužívání.

Mezi takovéto projevy se řadí například poruchy v jídle. Dítě se upne na sladké, jelikož požívání sladkostí evokuje příjemné pocity. Současně se v některých případech snaží samo sebe zošklivit nadměrnou obezitou nebo naopak vyhublostí. (Kloubek, 2011)

Poruchy spánku. Dítě se chová depresivně, ustrašeně, často před spaním pláče. Bojí se usnout, avšak ze strachu z dalšího zneužití se snaží spánek předstírat.

Těžkosti v dýchání. Je to především porucha psychického rázu, z krátkodobého hlediska byla zjištěna zejména u mladších dětí, které byly zneužívány k orálnímu sexu. Často je však pozorována i u starších dětí, jako psychosomatická porucha v souvislosti s velkým strachem a s tím související úzkostí, tzv. pocitu tíhy na hrudi. Dítě není schopné se pořádně nadechnout, dýchání je často nepravidelné. Současně jsou u sexuálně zneužívaných dětí pozorovány i další psychosomatické problémy, které jsou lékařsky nevysvětlitelné, jelikož nálezy jsou v pořádku a ukazují tak, že pacient je zdravý. Často je dítě obviňováno ze simulování. Dalšími problémy jsou tedy např.: subfebrilie, časté bolesti břicha, bolesti hlavy, nauzea. (Weiss, 2005)

Poranění a oděrky na intimních místech. Takovými příznaky mohou být různé skvrny, hematomy, porušení krevních kapilár sáním, objevují se zejména na prsech dívek nebo na krku, šrámy po nehtech obvykle kdekoliv na těle. Odřeniny po svazování

v oblasti kotníků a zápěstí. Spálení povrchu kůže třením o koberec u sadistických činů i od spálení cigaretou a podobně. (Kolář, 2008)

Jedním z důsledků může být i skutečnost, že dítě projevuje znalosti sexuálních praktik neúměrně svému věku. V dnešní době je celkem běžné, že se dítě od starších spolužáků ve škole, nebo dalších kamarádů, mnoho znalostí dozví z jejich vyprávění nebo pozorování. Pokud je dítě zneužíváno, o sexuálním chování mluví jinak, z jeho výkladu je evidentní, že znalosti jsou podloženy vlastním zážitkem.

Dítě, které je, nebo bylo sexuálně zneužíváno, většinou nemá pocit bezpečí. Cítí se být stále ohrožené, s tím souvisí neustálá ostražitost. Pokud je zneužíváno v domácím prostředí a osobou blízkou, bývá tento pocit ještě mnohonásobně větší. Vzhledem k tomu, že je dítě stále „v pohotovosti“, bývá vyčerpané a unavené, s tím obvykle souvisí zhoršení prospěchu ve škole.

V případě, že pachatel dítěti vyhrožuje, dítě ze strachu o sexuálním zneužívání nikomu neřekne. Vnímá ho jako nutné zlo, které je třeba přetrpět. V případě nátlaku pachatele a jeho ospravedlňování, vnímá zneužívání jako věc, která je normální součástí života. V některých případech sice dítě ví, že sexuální zneužívání je špatná věc, ale pokud nemá osobu, které důvěřuje natolik, aby usoudilo, že jí to může říci, cítí se beznadějně, osamoceně. Jelikož traumatický zážitek sexuálního zneužívání bývá velice hrůzný, často u dítěte dochází k popření reality. Jedná se o obranný mechanismus, který je jedinou možnou cestou přežití. Pokud je zneužíváno opakovaně, obvykle si samo vzpomínky na zneužívání vytěsňuje z paměti, a buď je vnímá jako „druhý život“ nebo jako něco, co se nestalo (fantazii). U většiny dětí je možno pozorovat tzv. Syndrom přizpůsobení sexuálnímu zneužití. (Vaníčková, 1999)

Syndrom přizpůsobení sexuálnímu zneužití zahrnuje pět kategorií:

- 1) „**Utajování**: Dítě je agresorem naváděno k tomu, že nesmí nic říkat a je to jejich společné tajemství. I když se většinou snaží naznačovat svému okolí co se ve skutečnosti děje, okolí jejich náznaky nevnímá nebo je přehlíží. Dítě následně mlčí, protože se obává toho, že mu bude kladena za vinu neschopnost překažení takového jednání.

- 2) **Bezmocnost:** Dítě má obvykle šanci se vyhnout násilí a obtěžování ze strany cizích lidí, avšak jak bylo popsáno v předchozí podkapitole s názvem Současná situace v ČR a statistické údaje, dětem hrozí až třikrát větší riziko zneužití od rodinných příslušníků než od cizích osob. Dítě je tedy obvykle na agresorovi závislé nebo k němu má citový vztah. V tom případě je dítě zcela bezmocné, jelikož se jen prohlubuje nerovnováha moci.
- 3) **Svedení a přizpůsobení se:** Pro dítě, které je na svém agresorovi závislé, sexuální zneužívání obvykle není jen jednorázovou záležitostí, ale probíhá dlouhodobě. Obvykle se dítě přizpůsobí jak realitě sexuálního zneužívání, tak zvyšujícím se sexuálními požadavkům. Většinou si dítě uvědomuje, že bylo pachatelem zrazeno, i v případě toho že je agresor rodinný příslušník, je neslučitelné a nemožné, aby člověk, který má o dítě láskyplně pečovat a ochraňovat ho, mohl způsobit dítěti takové trauma bez následků. Je přirozené spuštění obranných mechanismů, jako je rozštěpení reality, alternovaného vědomí, delikvence, sociopatologie, atd. Stává se, že se dítě naučí ze sexuálního zneužívání agresorem profitovat. V každodenním životě získává určité výhody, které mu zpříjemňují život.
- 4) **Opožděné, konfliktní a nepřesvědčivé odhalení:** K opožděnému odhalení dochází zpravidla tehdy, kdy se objeví jiný spouštěcí impuls. Může jím být například rozvod rodičů, rodinný konflikt, zneužívání mladšího sourozence atd. Dítě je v takových situacích často velice psychicky vyčerpané a zvolí způsob uvolnění problému, potřebuje se někomu svěřit. V té době dítě často trpí krátkodobými následky sexuálního zneužívání, snaží se z problému vymanit a obvykle podvědomě především změnami v chování žádá o pomoc. Pokud se dítě svěří, někdy se setkává s nedůvěrou a nepochopením, bývá obviňováno ze lhaní, v případě incestu z rozpadu rodiny, apod. Většina případů sexuálního zneužívání však není nikdy odhalena.
- 5) **Odvolání výpovědi:** S ohledem na skutečnosti popsané výše, se stává, že dítě svou výpověď odvolá a oznámení o sexuální zneužívání stáhne. Dítě je obvykle obviněno ze lži, ale v jeho okolí je konstatováno odlehčení. Tím si dítě utváří domněnku, že utajování bylo správné. Dítě doplatí na to, že se chtělo svěřit, že vypovědělo pravdu, ta se obrátila proti němu. Dochází tak

k sekundární viktimizaci dítěte. Paradoxní je fakt, že dítě vychází vždy jako oběť, ale sexuální zneužití zůstává vždy problémem dospělého.“ (Vaníčková, 1999, s. 53)

Tabulka 1: Subjektivně pociťované následky sexuálního zneužívání v dětství podle vztahu oběti k pachateli

Subjektivně pociťované následky	Příbuzná osoba %	Nepříbuzná osoba %
Relativně bez vlivu	30,2	44,3
Relativní vyrovnání v době následující	20,6	31,3
Poměrně dlouhotrvající pociťování následků	38,1	19,8
Pocit dlouhodobých a trvalých následků	11,1	4,6
Celkem	100	100

Zdroj: (Weiss, 2005, s. 115)

Dlouhodobé následky sexuálního zneužívání jsou ovlivněné zejména charakterem jedince, včasným zjištěním skutečnosti trestního jednání a zahájením vhodné terapie oběti. Rozsah dlouhodobých následků však ovlivňuje velké množství dalších aspektů. Patří mezi ně například: Doba, po kterou bylo dítě sexuálnímu zneužívání vystaveno, věk, od jakého bylo dítě zneužíváno, vztah jaký mělo dítě k pachateli, zda zneuživatel používal hrubé násilí nebo bylo dítě uplácené, apod. (Weiss, 2005)

Jak vyplývá z textu výše, dlouhodobé následky sexuálního zneužívání v dětství jsou velice individuální. I přesto odborníci uvádějí několik takových, které uvádělo více obětí shodně. Nejčastěji se jedná o:

- „Trvalé a hluboké poruchy forie, nejčastěji ve smyslu depresivního ladění,
- emoční labilita, problémy v projevoování emocí,
- neurotické symptomy jako anxieta, fobie, obsese

- *poruchy sebevnímání, snížené sebehodnocení, nízké sebevědomí, potíže se sebezpojetím a sebeakceptací,*
- *poruchy spánku, koncentrace a paměti,*
- *pocity samoty, izolace, opuštění,*
- *pocity odlišnosti a poznamenanosti,*
- *sebevražedné myšlenky, pokusy a dokonané sebevraždy,*
- *poruchy příjmu potravy – mentální anorexie a bulimie*
- *psychosomatické obtíže,*
- *nadužívání drog všeho druhu, drogové závislosti,*
- *neschopnost navázat a udržet partnerský vztah,*
- *navazování partnerských vztahů s prvky výrazné asymetrie či závislosti s disponovaným partnerem,*
- *opoždění psychosexuálního vývoje,*
- *sexuální promiskuita,*
- *sexuální dysfunkce (poruchy vzrušivosti, orgasmu a apetence, vaginismus a algopareunie),*
- *negativní vztah k vlastnímu tělu povšechně, někdy selektivní odpor ke genitálu či prsům,*
- *poruchy komunikace,*
- *poruchy navazování sociálních vztahů,*
- *neschopnost ve vztazích stanovit a udržovat hranice.“*

(Weiss, 2005, s. 171)

2.2 OBLASTI DOPADU VYŠETŘOVÁNÍ A TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

Je nutné dodržovat předepsaný postup policejního prezidenta. Výslech by měl v ideálním případě probíhat pouze jednou. Proto OSPOD většinou nevyslýchá, aby dítě nebylo opakovaně traumatizováno. Při oznámení na policii se rovnou kontaktuje krajské oddělení. Při výslechu je rovnou přítomen advokát a další odborníci, aby nedošlo k neodbornému postupu. Největším problémem může být přítomnost neodborných pracovníků u výslechu, kteří zvolí nevhodné metody nebo nevhodný způsob komunikace a dítě si pak může připadat ponížené. (Kovář, 2008)

Stejnou měrou může být škodlivý i výslech, při kterém neodborný vyslýchající tlačí na výpověď dítěte. Pokládá příliš otázek pro získání informací o průběhu skutku. Toto

může vést k sekundární viktimizaci neboli druhotnému zraňování dítěte, které probíhá během vyšetřování při kontaktu oběti s pracovníky činnými v trestním řízení (kriminalisty), sociálními pracovníky, lékaři, atd. Bohužel se v této souvislosti můžeme setkat s tzv. systémovým týráním. (Kovář, 2008)

Typickými znaky systémového týráním jsou např.: zpochybňování výpovědi, opakování výslechů, které připomínají dítěti prožitá traumata, opakované lékařské prohlídky, či provedení výslechu oběti u soudu za přítomnosti pachatele. (Kovář, 2008)

Takové jednání může zanechat na psychice dítěte dlouhodobé následky, které jsou srovnatelné s následky samotného sexuálního zneužívání. Dítě se může opět cítit ponížené, utiskované. Je nutné dbát na to, aby dítě vždy vědělo, co bude následovat a co se s ním bude dít. (Weiss, 2005)

3 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ

Sexuální zneužívání je v dnešní době velmi závažný problém, který by se neměl přehlížet. Mezi běžnou populací není postup při řešení tohoto problému zcela jasný. Lidé často nevědí, jak by se chovali v situaci, kdyby se setkali se sexuálně zneužívaným dítětem. Třetí kapitola této práce s názvem Možnosti řešení však pojednává především o možnostech řešení v případě kompetentních institucí. Policie ČR, Orgán sociálně právní ochrany dětí, Školy i další instituce mají přesné pokyny jak řešit jednotlivé případy sexuálního zneužívání a jak pomoci dětským obětem. Je důležité uvést, že každý občan má povinnost ohlásit sexuální zneužívání dítěte, kompetentním orgánům.

3.1 POLICIE ČR

V rámci přípravného řízení je zapotřebí zadokumentovat a zajistit důkazy, vyslechnout svědky. Toto období je zejména pro oběť velice stresující a nepříjemné, přístup policistů k oběti musí být velice citlivý. Při výslechu dostane dítě možnost vybrat si, zda bude hovořit s osobou stejného nebo opačného pohlaví. (Weiss, 2005)

Během výslechu se postupuje mimořádně ohleduplně, zohledněno je zejména pohlaví, věk dítěte, míra inteligence, popřípadě jakékoliv postižení či znevýhodnění. Tedy speciální požadavky, které mohou ovlivnit prováděný výslech. Výslech je vždy prováděn osobou, která je k tomu speciálně vyškolená. Intimní otázky jsou kladeny jen v nezbytně nutné míře, tak aby dítě nemělo pocit viktimizace. Často se stává, že se k výpovědi dítěte přistupuje s nedůvěrou, což často potvrdí nebo vyvrátí další vyšetření. Zvláště děti s nějakým hendikepem jsou v nevýhodě. Při vyšetření je nutné zohledňovat psychomotorický vývoj dítěte, a tomu přizpůsobit způsob kladení otázek i hodnocení odpovědí. (Weiss, 2005)

Na základě zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů §2, odst. 4, jsou to oběti, které vyžadují maximální ohled na zacházení a podporu. Kromě práv, která zákon přisuzuje všem obětem trestných činů, právě dětem náleží ještě další výhody ve formě speciálních práv. (Zákon č. 45/2013 Sb. ze dne 30. ledna 2013, o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).)

Výslech dítěte je zpravidla prováděn ve výslechové místnosti k tomu určené. Místnost je obvykle zařízena tak aby poskytovala příjemné prostředí a veškeré prostředky, které jsou k výslechu nezbytně nutné. Během protokolace zpravidla bývá přítomen pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí, speciální pedagog, v případě potřeby tlumočnick, překladatel do znakové řeči, popřípadě další odborní pracovníci, psycholog, lékař, atd. Jestliže to okolnosti nevyklučují, je možné, aby u výslechu byli přítomni rodiče nebo zákonní zástupci dítěte. Vzhledem k tomu, že je nutné, aby byl výslech proveden podrobně a úplně tak, aby nemusel být opakován a tím nedocházelo k opakované traumatizaci dítěte, často se jedná o velice časově náročný úkon. (Policie ČR, online, cit. 2016-02-16)

Při samotném oznámení, či v průběhu vyšetřovacích úkonů, může být psychickou oporou a nápomocí z řad policie odborně vyškolený krizový intervent. (Policie ČR, online, cit. 2016-02-16)

Krizový intervent je nápomocen nejen u násilných trestných činů. V jeho kompetenci je také přítomnost u asistence a vyšetřování vážných dopravních nehod, sebevražd, úrazů, a dalších krizových událostí. Ihned po tragické události musí zvládnout složité situace a náročné situace. Jeho úkolem je být citovou oporou pro oběti nebo pozůstalé. Často je prostředníkem mezi nimi a vyšetřovateli. Pomáhá s akutním řešením praktických věcí v souvislosti se situacemi např.: jak oznámit nastalou situaci dětem, jak vyřešit pohřeb, apod. Pomůže zprostředkovat následnou péči například u neziskových organizací. *K jeho standardní výbavě patří nejen automobil a mobilní telefon, ale také deka, termoska, hračky (které v rámci projektu vyrábějí vězni v Heřmanicích). Do výjezdového batohu si interventi, i když jsou sami nekuřáci, kupují cigarety nebo čokoládu pro ty, kterým pomáhají.*“ (Policie ČR, online, cit. 2016-09-27)

Délka vyšetřování je individuální záležitostí. Nikdy není možné předem určit, jak dlouho bude vyšetřování trvat, jelikož je nutné podrobně ověřit, o jaký rozsah a závažnost trestné činnosti se jedná. V této fázi je vyšetřování už především úkolem policie a další prováděné úkony se již zpravidla samotné oběti nedotýkají. (Weiss, 2005)

3.2 ORGÁN SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ – OSPOD

Jak bylo uvedeno v jedné z předchozích kapitol, úkolem sociálně-právní ochrany dětí je chránit jejich práva a poskytnout jim náležitou ochranu v případě podezření na ohrožení jejich příznivého vývoje, řádné výchovy nebo oprávněných zájmů. OSPOD má tedy jako jeden z hlavních úkolů mimo jiné prevenci a včasnou indikaci sexuálního zneužívání dětí včetně komerčního sexuálního zneužívání dětí. Ve většině případů je vhodnější se obracet na orgán sociálně právní ochrany dětí než přímo na orgány činné v trestním řízení, jako je Policie ČR nebo státní zastupitelství. (Matoušek, 2010)

Při podezření na pohlavní zneužívání dětí má každý právo obrátit se s oznámením na OSPOD. V případě sexuálního zneužívání dítěte v rodině, je dítě oprávněné zneužívání oznámit na orgán sociálně-právní ochrany dětí bez přítomnosti nebo vědomí rodičů. Zákonnou povinností rodičů vůči OSPOD je zejména spolupracovat, dostavovat se k předem domluveným jednáním, ale také umožnit ohlášené i neohlášené návštěvy v bydliště dítěte a jeho rodiny. Stejně tak umožnit o jednání a úkonech pořizovat zvukové a obrazové záznamy. Veškerou dokumentaci je OSPOD oprávněn používat jen ve prospěch dítěte.

Podle závažnosti případů OSPOD funguje jako koordinátor dalších institucí. Spolupracuje i s neziskovými společnostmi, které se specializují na syndrom CAN.

Při podezření, oznámení nebo zjištění sexuálního zneužívání kontaktuje Policii ČR. I OSPOD má vyčleněné speciální pracovníky, dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Tito pracovníci jsou speciálně vyškoleni pro práci s dětskými oběťmi sexuálního zneužívání. Pracovníci jsou přítomni u výslechů. V průběhu vyšetřování OSPOD poskytuje podporu, provází rodinu nebo oběť, v případě potřeby zajišťuje psychologa nebo jinou odbornou pomoc.

3.3 DALŠÍ INSTITUCE (ŠKOLA, LÉKAŘ, PSYCHOLOG, NZDM,...)

Škola

U každého podezření na výskyt jevu CAN, musí být informován ředitel školy. Dále pak spolupracuje školní metodik prevence s výchovným poradcem, školním

psychologem, třídním učitelem, se školským poradenským zařízením, pediatrem a orgánem sociálně-právní ochrany dítěte.

V paragrafech č. 367 a 368 uvádí zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, dvě povinnosti. Tyto má každá fyzická osoba a za jejichž nesplnění hrozí i trestní stíhání, jedná se o neoznámení trestného činu a nepřekažení trestného činu. Z čehož vyplývá, že pokud se někdo důvěryhodným způsobem dozví, že se někdo páchá nebo se chystá páchat trestný čin na dítěti, je povinen tento čin překazit a obeznámit s tímto případem příslušné instituce.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, chrání učitele při jeho postupu na ochranu práv dítěte. Učitel je ze zákona, ale i profesního hlediska povinný, při podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání žáka kontaktovat odborná pracoviště.

Tento zákon navíc výslovně určuje jako povinnost různým institucím, mimo jiné i škole a školskému zařízení, nahlásit případ ohrožení zdraví nebo života dítěte, a to i tehdy, když se objeví pouze podezření na trestný čin.

Oznamovací povinnost je tedy uložena ze zákona, při zjištění by škola měla ihned podat oznámení na OSPOD nebo Policii ČR. Následuje stejný postup, který je popsán v předchozích odstavcích u kapitol Policie ČR a Orgán sociálně právní ochrany dětí - OSPOD.

V případě, že se dítě svěří učiteli s tím, že je zneužíváno, je na jeho zvážení, zda informuje rodiče. Je důležité ke každému případu přistupovat individuálně. Dítě jim to mohlo říct kdykoliv, ale z nějakého důvodu tak neučinilo. Povinností učitele to však není, zejména pokud je zneužívatelem někdo z rodiny. Tato situace může být pro učitele velmi složitá. V takovém případě je lepší, když komunikaci s rodiči a podrobné vyšetřování dítěte přenechá pracovníkům orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo policii. (MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, online, cit: 2016-09-27)

Psycholog

Psycholog může být jednou z prvních osob, která se o zneužívání dozví. Obvykle se rodiče rozhodnou jít s dítětem k psychologovi, nebo je dítěti nařízeno psychologické

vyšetření z důvodu poruchy chování nebo jiných průvodních znaků či dlouhodobých důsledků sexuálního zneužívání, aniž by tušili, že je dítě sexuálně zneužíváno. Teprve v případě že si psycholog získá důvěru dítěte, je naděje, že se mu se svým problémem svěří.

Lékař

Lékař má vzhledem k náplni své práce šanci odhalit sexuální zneužívání dítěte. Při podezření na sexuální zneužívání musí postupovat v souladu se zákonem. Jeho povinností, je stejně tak jako u jiných institucí, sexuální zneužívání oznámit orgánům činným v trestním řízení nebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež je zařízení, které patří mezi sociální služby poskytované dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Zaměřuje se především na děti v rizikových oblastech a na neorganizované skupiny dětí na velkých sídlištích. Služba funguje především jako prevence rizikového chování, je poskytována anonymně, bezplatně a všem dětem. Většinou od věku 6ti let, bez ohledu na náboženské vyznání, rasu, majetkové poměry, apod. Nízkoprahová zařízení poskytují mimo jiné i sociální poradenství, obvykle tedy bývá přítomen odborný pracovník, vyškolený pro krizovou intervenci.

Děti, které nemají doma stabilní citové prostředí, se často upínají na takovéto kluby a svůj život zaměřují na aktivity v tomto zařízení. Mají tam větší pocit bezpečí a lepší zázemí než doma. Obvykle mají důvěru k pracovníkům a svěřují se jim se svými problémy. Je tedy velká pravděpodobnost, že se mohou dozvědět i o případu sexuálního zneužívání. Pak následuje stejný postup jako u předchozích institucí, tedy oznámení na OSPOD nebo Policii ČR.

3.4 TERAPIE A PÉČE O DĚTSKÉ OBĚTI SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ

Pro terapii a pomoc sexuálně zneužívaným dětem je důležité především včasné odhalení skutečnosti, že je dítě zneužíváno. Jednou z velice důležitých věcí je i to, jak

jsou vnímaví lidé, s kterými je dítě v kontaktu. Pokud se zjistí, že bylo dítě zneužito, je zákonnou povinností občana ČR zabránit opakování násilí. (Vaníčková, 1999)

Během vyšetřování a následné léčby je nutné dbát na dodržování určitých pravidel, aby nedošlo k sekundární viktimizaci dítěte. Při vyšetřování je nutné, aby se vyšetřovatelé dotazovali i na intimní otázky, které mohou dítěti připomínat prožité trauma. Není to však záměrná traumatizace dítěte, nýbrž úkony které jsou nutné k získání kvalitních důkazů pro trestní řízení. (Weiss, 2005)

V případě terapie a léčby následků sexuálního zneužívání, je nutné, aby terapeut respektoval rozhodnutí oběti sdělit či nesdělit mu intimní okolnosti. Terapeut by rozhodně neměl dítě nutit, zároveň by ho při sdělování neměl přerušovat nebo zakazovat mu o některých skutečnostech mluvit.

Při léčbě a terapii obětí sexuálního zneužívání, je žádoucí léčit nejen oběť, ale pracovat i s rodinou oběti. Pro úspěšnost terapie je jedním důležitých faktorů i včasné zahájení terapie dítěte. Zpočátku se psychoterapie zaměřuje na podporu sebehodnocení, vysvětlení významu sexuality, a dle věku dítěte získání určitého stupně samostatnosti. Je důležité, aby i ostatní členové rodiny byli poučeni o tom, jak s dítětem jednat. V rodinné psychoterapii je vhodné se zaměřit mimo jiné i na komunikaci mezi jednotlivými členy rodiny. Dítě by mělo mít citové zázemí a v rodině pocit bezpečí, aby mohla být terapie úspěšná. (Weiss, 2005)

V určitých případech může být dítě zařazené do skupinové terapie stejně starých dětí, které mají podobný problém. Tato forma terapie je prospěšná zejména v tom, že dítě má možnost poznat i jiné oběti sexuálního zneužívání. Vzhledem k tomu, že je s dětmi pracováno ve skupině, necítí se osamocené. Tuto možnost je však třeba pečlivě zvážit. Ne každé dítě se ve skupině cizích dětí o svém traumatu rozpovídá. Podobné skupinové terapie jsou pořádány i pro matky obětí. (Vaníčková, 1999)

Rodina by měla k dítěti v oblasti sexuality a problémů, které souvisejí s následky sexuálního zneužívání přistupovat velice citlivě. Ačkoliv dítě určitě prožilo obrovské trauma, neměla by mu být vyjadřována přílišná lítost, ustupování v jeho povinnostech či upřednostňování před ostatními. Dítě by pak mohlo začít těchto privilegií zneužívat, což by mohlo vést ke špatnému vývoji jeho chování či vztahů s okolím.

3.5 ZPŮSOB KOMUNIKACE A ŘEŠENÍ PROBLÉMU S DĚTMI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

Děti s nějakým handicapem, tělesným, ale zejména smyslovým, bývají při vyšetřování a získávání důkazů často v nevýhodě. (Weiss, 2005, s. 87) Mentálně postiženým dětem je třeba věnovat větší péči, jelikož vzhledem k jejich omezené slovní zásobě mají současně omezenou vyjadřovací schopnost. Děti mají současně omezenou schopnost chápání obsahově náročnější konverzace, která se může při vyšetřování vyskytnout. Vždy je tak potřeba přizpůsobit komunikaci a ověřovat, zda dítě všemu rozumí a chápe správně význam řešeného. Mentálně postižené děti jsou obvykle velice důvěřivé, tvoří tak rizikovou skupinu obětí sexuálního zneužití.

Vždy je nutné komunikaci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami přizpůsobit jejich postižení či znevýhodnění. Všem dětem, u kterých je podezření na pohlavní zneužívání, by se měla věnovat maximální péče a pozornost. Zejména při výslechu, získávání dalších důkazů a s tím souvisejících úkonů, jelikož toto je pro dítě velice traumatické. Často má pocit viny a strach, že bude trestáno. U dětí se SVP může být tato část velice složitá. Mnoho dětí se speciálními vzdělávacími potřebami má problémy s komunikací, které často souvisejí s jeho znevýhodněním či postižením, vždy je nutné zohlednit potřeby dítěte a v případě potřeby zajistit odborníka. Tento bude nápomocen při komunikaci s dítětem. Může se jednat například o překladatele do znakové řeči, speciálního pedagoga, v případě dítěte cizí státní příslušnosti pak překladatele do jeho rodného jazyka.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 KVALITATIVNÍ ŠETŘENÍ

4.1 CÍL

Sexuální zneužívání dětí je v dnešní době díky medializaci případů často diskutovaným tématem. Ačkoliv se ve školách již ve větší míře než dříve objevují v rámci sexuální výchovy přednášky na téma prevence sexuálního zneužívání, případů dle ročních statistik stále přibývá.

Cílem této práce je hledat možnosti řešení sexuálního zneužívání dívek školního věku se speciálními vzdělávacími potřebami a řešení jeho důsledků. Ve statistikách případů zneužívaných dětí, které jsou evidovány v ročních výkazech o výkonu sociálně-právní ochrany dětí, zveřejňovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí, není rozlišováno mezi dětmi bez speciálních vzdělávacích potřeb a dětmi, které mají SVP. Je tedy nemožné zjistit, jaký podíl zneužívaných dětí tvoří děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

Jelikož děti se speciálními vzdělávacími potřebami mohou mít nekonečnou škálu různých problémů, není v legislativních dokumentech nebo směrnicích popsán postup, jak s takovými dětmi pracovat a vždy je nutné přistupovat k dítěti se SVP individuálně dle jeho znevýhodnění nebo postižení. Při vyšetřování a následné péči je nutné zajistit odborné pracovníky, kteří jsou speciálně vyškoleni pro práci s dětmi s daným druhem postižení či znevýhodnění.

Následky, které na dítěti zanechá sexuální zneužívání nelze přesně definovat, jelikož každý případ je vysoce individuální. Obecně je uváděno, že největší následky na psychice dítěte zanechá incestní sexuální zneužívání, které je bohužel dle statistik nejčastější.

V praktické části se autorka zaměřila na získání skutečných informací ohledně řešení sexuálního zneužívání a jeho následků z běžné praxe. Pro získání informací autorka zvolila formu nestrukturovaného rozhovoru s oběťmi sexuálního zneužívání a

následného zpracování kazuistik jednotlivých případů. Získané informace vyhodnocuje v závěru práce.

4.2 METODY

Autorka zvolila pro praktickou část své práce metodu kvalitativního šetření. Konkrétně formu polostrukturovaného rozhovoru k získání informací pro zpracování kazuistik. U každé kazuistiky autorka uvádí krátkou anamnézu.

Hlavním účelem anamnézy je sbírání informací o uplynulém životě jedince, které mohou být současně důležité pro hodnocení a chápání nynějšího života jedince. Součástí rozhovoru bylo i zúčastněné pozorování. Autorka tímto způsobem zjišťovala především prožívání pocitů během rozhovorů s dívkami, jejichž příběhy byly předmětem níže uvedených kazuistik.

Rozhovory byly vedeny v přátelské atmosféře v domácím prostředí dívek. Otázky nebyly přesně strukturované, jelikož autorka pomýšlela na individualitu každého případu. Jednotlivé otázky byly kladeny vždy vzhledem k věku a individuálním vlastnostem jednotlivých dívek. Jak již autorka uváděla, otázky rozhovoru nebyly přesně určené, avšak vždy byl rozhovor směřován k jednotlivým okruhům a to sice, rodinné anamnéze, dětství, sexuálnímu zneužívání samotnému, a nakonec jaké důsledky pro dívky sexuální zneužívání mělo a zda a jak se pracovalo nebo pracuje na jejich řešení.

Výhodou neformálního polostrukturovaného rozhovoru, který byl zvolen pro získání informací k vypracování kazuistik v praktické části této práce, je skutečnost, že zohledňuje individuální rozdíly a vnímání situace. Otázky jsou voleny individuální, tak aby si tazatel získal důvěru a posílil tak bezprostřednost, konkrétnost a hloubku rozhovoru. (Hendl, 2005) K objasnění a doplnění některých informací bylo umožněno i nahlédnutí do vybraných dokumentů (rozsudky, zpráva psychologa).

Mezi nevýhody rozhovoru patří zejména to, že získávání požadovaných informací trvá delší dobu. Kvalita získaných informací se současně odvíjí od schopnosti tazatele vést takový rozhovor. (Hendl, 2005) Takto získané informace nejsou založené na

základě odborného posouzení. Tazatel pak musí informace získané rozhovorem kvalitně zpracovat

Vzhledem k následkům, které na jedinci může zanechat sexuální zneužívání, byla pro získání informací pro kazuistiku zvolena metoda polostrukturovaného neformálního rozhovoru, jelikož zohledňuje individualitu každého případu. Je pouze na tázaném jedinci, jaké informace tazateli sdělí, s tím souvisí i možné znehodnocení kvality takto získaných informací.

V první kazuistice se autorka zaměří na případ 21leté Evy, která byla hodnocena jako dítě mimořádně nadané. Rozhovor byl veden v přátelské atmosféře v místě jejího bydliště. Při příchodu autorky se Eva chovala velice přátelsky, vstřícně, nabídla pohoštění. Dívka byla zpočátku rozhovoru velice nervózní, postupem času se uvolnila a začala vyprávět s větším klidem a důvěrou. Se zájmem odpovídala na všechny doplňující otázky. Délka rozhovoru byla přibližně dvě a půl hodiny.

Druhou kazuistikou bude případ 19leté Romany, která má diagnostikovanou těžkou dyslexii, dysgrafii, dysortografii a grafomotorické obtíže. Zpráva z pedagogicko-psychologické poradny a z psychologického posudku soudního znalce zahrnuje i poznámku o nízké slovní zásobě, podprůměrné verbalizační schopnosti, nízké všeobecné informovanosti či snížené schopnosti soustředit se. Romana byla při rozhovoru nervózní, snažila se mluvit co nejvíce k tomu, na co se jí autorka dotazovala. Bylo však potřeba se několikrát ujistovat zda vyřčené myslí tak, jak řekla, špatně nacházela slova pro správné vyjádření, ale při drobné nápovědě nebo upřesňující otázce byla schopna danou informaci upřesnit. V případě zpracování této kazuistiky, dostala autorka k nahlédnutí vybrané dokumenty (rozsudky, zprávu psychologa). V případě této dívky autorka zvolila více návštěv pro lepší soustředění Romany. Rozhovory se uskutečnily tři, každý trval přibližně hodinu.

4.3 KAZUISTIKA I. – DÍTĚ MIMOŘÁDNĚ NADANÉ

V první kazuistice se autorka zaměří na případ dívky jménem Eva. Eva byla prvním dítětem svých rodičů. Když se narodila, matce bylo 21 let, otcí 34 let. Narodila se po plánovaném rizikovém těhotenství, ve 40. týdnu těhotenství. Porod

provázely komplikace, dítě bylo přidušené, po porodu neplakalo. Následující vývoj odpovídal normě, v některých oblastech byla dívka spíše vývojově napřed. Když byly Evě 2 roky, narodila se jejím rodičům druhá dcera. Na dívku byl tedy vyvíjen větší nátlak, týkající se její samostatnosti a rozumnosti. Již několik měsíců po narození druhé dcery se v rodině začalo vyskytovat ze strany otce domácí násilí, které se postupem času stupňovalo.

Eva začala číst již ve 3,5 letech, do předškolního vzdělávání nastoupila pouze na poslední rok, který z rodinných důvodů nedokončila. Již ve školce ovládala čtení, psaní i počítání, inteligenčně a rozumově byla Eva v porovnání s ostatními dětmi v předstihu. Její nástup do první třídy povinné školní docházky proběhl bez problémů, ihned se adaptovala na školní prostředí, vzhledem k jejím schopnostem se ve škole často nudila.

Když bylo Evě 9 let, rozhodla se matka k odchodu od otce dětí. Odchod i rozvod provázely velké hádky a problémy. Otec se nechtěl rodinného života vzdát a stále usiloval o navrácení matky s dcerami zpět, vyhrožoval únosem, sebevraždou i vraždou matčiny strany rodiny. Eva byla stále do hádek mezi rodiči zatahována a vzhledem k tomu, že matka v té době neměla partnera, jakékoliv další problémy řešila s ní. Eva tedy již ve svých 9 letech řešila problémy, které přísluší dospělým, avšak pro svou rozumovou vyspělost s jejich řešením neměla problém.

Téměř ihned po odchodu matky s dcerami od otce, se soudně upravily výjezdy dětí na návštěvy k otci, byly určeny každý druhý víkend a mimo to i veškeré svátky a školní prázdniny.

Když bylo Evě 9,5 roku, začal ji otec sexuálně zneužívat. Nabízel ji alkohol a pod záminkou vysvětlování, učení nebo vyšetření, ji prostřednictvím různých praktik sexuálně zneužíval, ale nikdo se o zneužívání nedozvěděl. Otec vyhrožoval ublížením, zabitím rodiny a podobně. Eva chtěla svou rodinu ochránit, proto nikomu nic neřekla. Sexuální zneužívání trvalo 6 let. Během té doby začal otec zneužívat i mladší dceru.

Na to, že otec zneužívá mladší z dcer, se přišlo prostřednictvím internetové konverzace mezi ní a otcem, kterou našla matka při komunikaci s otcem. Po oznámení této skutečnosti na orgán sociálně-právní ochrany dětí se postupně rozeběhlo

vyšetřování, které zahrnovalo výslechy otce, mladší dcery, Evy i matky. Vyšetření mladší z dcer soudními znalci z oboru gynekologie, psychologie a psychiatrie. Zabavení počítačů, vyšetření otce soudními znalci z oboru sexuologie, psychologie a psychiatrie. Vyšetřování případu a shromažďování důkazů trvalo 9 měsíců. Matka Evy v průběhu vyšetřování potratila a psychicky se zhroutila. Dívka byla nucena absolvovat veškeré cesty a další povinnosti související s vyšetřováním spolu se svou matkou a sestrou.

Vzhledem k tomu, že po zadržení otce soud neshledal důvody k jeho vzetí do vyšetřovací vazby, byl otec po zákonem dané době 48 hodin od zadržení propuštěn na svobodu. Eva měla strach z toho, že by ji mohl ublížit a z toho důvodu nepromluvila o tom, že zneužíval i ji.

Během vyšetřování došlo k incidentu, kdy otec, ačkoliv měl soudní zákaz přibližovat se k oběma dívkám, tento zákaz porušil. Eva v té době navštěvovala první ročník střední školy. Když šla jednou ze školy domů, zvolila jinou cestu než obvykle. Během cesty uviděla otce, jak je schovaný za rohem budovy zpoza kterého by vyšla, kdyby šla svou obvyklou trasou. Eva dostala obrovský strach, zejména z toho, že věděla o agresi otce a bála se, že jí chce ublížit. Schovala se v jednom z obchodů a zavolala matce, ta pro ni přijela. Při oznámení na kriminální policii, která vyšetřovala případ zneužívání, jim však bylo řečeno, že dokud dítěti otec neublíží, nemohou nějak zasáhnout. Po tomto incidentu Eva ztratila jakoukoliv důvěru vůči policii a problém toho, že byla sama zneužívaná, se v ní ještě více usadil.

Otec byl odsouzen k výkonu trestu 3 let odnětí svobody ve věznici s ostrahou, po 18 měsících byl však vzhledem k slušnému chování podmíněně propuštěn.

Během pobytu otce ve vězení byla mladší sestře, Evě i matce zajištěna jak individuální, tak rodinná forma psychoterapie. Psycholožka, která měla odbornou psychoterapii provádět, však neměla odborné znalosti ani zkušenosti pro řešení takovéto problematiky. Byla čerstvě po ukončení vysokoškolského vzdělání a její praktiky se zaměřovaly spíše na zlepšení komunikace, mezi matkou a mladší dcerou, která byla výrazně narušená. Pokud došlo na výpovědi v souvislosti se sexuálním zneužíváním, psycholožka nevěděla jak s jednotlivými účastníky komunikovat a téma konverzace vždy přerušila nebo otočila na jiné téma.

Jelikož Eva byla matkou představována, jako velice chytrá a inteligentní, psychologka ji v průběhu rodinné terapie nevěnovala větší pozornost, obvykle se jen zeptala na názor který má na tvrzení matky nebo své sestry. Při samostatném kontaktu v rámci individuální psychoterapie se psychologka zaměřovala na to, jaký má Eva názor na situaci v rodině, jaké jsou její zájmy a proč má strach z komunikace s ostatními lidmi, nebo proč nemá ve svém věku známost s osobou opačného pohlaví. Eva k ní nezískala důvěru, a ačkoliv jejich spolupráce trvala více než jeden rok, psychologka neodhalila, že Eviny problémy jsou taktéž důsledkem dlouhodobého sexuálního zneužívání ze strany jejího otce.

Eva měla z otce po jeho propuštění z výkonu trestu velký strach, avšak u rodiny pro svůj strach nenašla pochopení. Často četla odborné publikace zabývající se tematikou psychické deprivace nebo přímo sexuálního zneužívání, za což ji matka často nadávala.

To že byla sexuálně zneužívána, ji ovlivňovalo a stále ovlivňuje v mnoha oblastech jejího nynějšího života. Špatně navazuje vztahy s vrstevníky, ale i ostatními cizími lidmi. Stále má strach z jakýchkoliv lékařských prohlídek nebo z jakéhokoliv svlékání před někým cizím. Jejím největším problémem bylo a stále je samozřejmě téma sexuality. V průběhu jejího dospívání se tohoto tématu bála, s vrstevníky si nerozuměla především kvůli tomu, že vrstevníci brali toto téma přirozeně, experimentovali, ale pro Evu bylo toto téma zapovězené, nechtěla se o něm bavit a nepříjemné bylo například i spolupracovat v průběhu výuky přírodopisu nebo rodinné výchovy, pokud se probírala témata rozmnožovací soustavy nebo sexuálního života.

V souvislosti s dalšími problémy v jejím osobním životě se u Evy ve velké míře rozvinuly psychosomatické problémy. Absolvovala několikrát pobyt v nemocnici, avšak lékaři nikdy nezjistili přesnou diagnózu. Během jednoho z pobytů v nemocnici ošetřující lékař nařídil mimo jiné i psychiatrické vyšetření, během kterého Eva poprvé promluvila i o zneužívání ze strany otce.

Evě byla diagnostikována posttraumatická stresová porucha, jako následek sexuálního zneužívání v dětství. Ihned ji byla nasazena medikamentózní léčba nejprve anxiolytiky, následně antidepresivy a na doporučení začala s intenzivní ambulantní

psychoterapií u klinického psychologa i psychiatra. Psychoterapie trvala pouze necelých pět měsíců, během nichž se pracovalo především na zpracování zamlčované skutečnosti sexuálního zneužívání. Teprve během této psychoterapie se postupně odkrývala míra utrpení a traumatu, které Eva prožila a současně i rozsah důsledků, které zneužívání mělo na její psychiku. Ačkoliv byli psycholog i psychiatr mužského pohlaví, jejich přístup byl citlivý, trpělivý, velice empatický, což bylo pro stávající stav ale i pro následky, které na Evě sexuální zneužívání zanechalo velice prospěšné. Začala více důvěřovat lidem a především mužům, než tomu bylo dříve.

Nyní je Evě 21 let. Stále má strach z blízkého kontaktu s otcem nebo s muži, které nezná. Prostřednictvím jedné z rodinných známých se seznámila s mužem, který je na ní velice citlivý, trpělivý, ochotný jí naslouchat. Postupně Evě pomáhá s tím, aby se vyrovnala s celou svojí minulostí, důvěřovala lidem a byla schopna vést normální život. Dnes již Eva žije běžným životem dospělé ženy a má partnera, se kterým plánují rodinu.

4.4 KAZUISTIKA II. – DÍVKA S ADHD A SPU

V této kazuistice se autorka bude zabývat případem nyní již 19leté Romany. Narodila se v 42. týdnu těhotenství, jako druhorozené dítě rodičů. V době narození bylo matce 23 let a otci 36 let. Těhotenství bylo plánované a bezproblémové, ale v rodině se již v době těhotenství začaly objevovat problémy v soužití mezi manželi. Porod probíhal bez problémů přirozenou cestou.

Od narození Romany se stále stupňovalo domácí násilí ze strany otce. Dívka měla do pěti let problémy s nočním pomočováním. Již od útlého věku byla Romana hodnocena jako hyperaktivní dítě. Do školky nastoupila ve čtyřech letech. Před nástupem do školy absolvovala Romana vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, která doporučila odklad povinné školní docházky. Do první třídy tedy Romana nastoupila v sedmi letech. Již od první třídy měla problémy s udržení pozornosti a s učením. Při vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně během prvního ročníku základní školy, byla Romaně diagnostikována dyslexie a dysgrafie.

Vzhledem k narůstajícím problémům v rodině, došlo k rozvodu rodičů a odchodu matky s dětmi od otce. Romana tedy musela změnit již v první třídě školu. Soudem byly nařízeny návštěvy obou dcer u otce. Když bylo Romaně 11 let, začal ji otec zneužívat. Dívka byla v té době v páté třídě základní školy, neměla ve škole ani v okolí kamarády. Jelikož se otci svěřovala, on věděl o její slabosti a snažil se jí využít. Romaně kupoval vše, co chtěla, bavil se s ní o jakýchkoliv tématech a sliboval jí, že jí pořídí koně, kterého si velmi přála.

Zpočátku ji jen hladil a objímal, postupně dívku začal zvat, aby s ním spala v jedné posteli, při té příležitosti ji začal osahávat i na intimních místech. Dívka ve svém věku ještě nebyla vyspělá, ale jelikož byl otec velice jemný, dívka jeho sexuálnímu chování neodporovala. Prožívala příjemné pocity, vybuodovala si na otci závislost, jenže stále k němu měla i respekt. Jelikož otec Romaně kupoval spoustu věcí a ona zjistila, že pokud bude plnit to, co on si přeje, bude mít jeho přízeň a výhody, které z toho plynuly. Tím se však začala ještě více lišit od svých vrstevníků, nerozuměla si s nimi.

Postupem času však otec začínal mít stále větší nároky na sexuální aktivity a Romaně začínalo být otcovo chování nepříjemné. Dívka začala otci odporovat, ten však pouze zesílil svůj nátlak. Romana zjistila, že sama nedokáže sexuální zneužívání ze strany otce zastavit. Dostala z něj strach. Otec ze strachu z prozrazení začal Romaně vyhrožovat a ve svých sexuálních praktikách přitvrdil. Dívce už kontakt s otcem nebyl příjemný, otec začal být agresivní a u dívky došlo k aktivaci obranných mechanismů, zejména popírání skutečnosti zneužívání. Ačkoliv byly v chování Romany patrné změny, matka na tuto skutečnost nereagovala. Vzhledem k tomu, že dívka k otci jezdila pravidelně a po zkušenosti, kdy otci odporovala, snažila se zastavit jeho jednání. Z jeho strany následovalo pouze agresivní chování a tresty, rezignovala a sexuálnímu zneužívání se podvolila. Dívka byla nakonec zneužívána 2 roky.

K odhalení došlo poté, co matka objevila na počítači konverzaci své dcery s otcem. V textu našla některé dvojsmyslné výrazy, ale i vyloženě zprávy se sexuálním podtextem. Ihned druhý den kontaktovala pracovníci z orgánu sociálně právní ochrany dětí s podezřením, že otec na dceři páchá trestný čin sexuálního zneužívání. Pracovnice OSPOD jí sdělila další postup, který zahrnoval především získání důvěryhodných důkazů, díky kterým by bylo možné podat na otce trestní oznámení. Zároveň doporučila prozatím Romanu neinformovat o tom, že o zneužívání ví.

K oznámení na kriminální oddělení Policie ČR došlo přibližně po dvou týdnech od oznámení na OSPOD.

Po oznámení byly ihned provedeny výslechy Romany, matky i starší sestry. Romana se ještě před výslechem podrobila gynekologickému vyšetření, které pro ni bylo velice nepříjemné, jelikož bylo vedené lékařem mužského pohlaví, což bylo v této situaci neadekvátní. Během výslechu bylo přítomno pět osob, z nichž byli tři kriminalisté, psycholog a sociální pracovníce. Výslech byl prováděn ve standardní výslechové místnosti. Pořizován byl pouze písemný záznam. Výslech trval přibližně čtyři hodiny. Dívka uvedla nepříjemné a někdy až hrubé jednání ze strany vyšetřovatelů. Kladení otázek a komunikace nebyla přizpůsobena jejím rozumovým schopnostem, Romana často nerozuměla jejich otázkám, když odpovídala, chtěli po ní vyšetřovatelé lepší formulaci vět, dívka toho však kvůli nedostatečné slovní zásobě nebyla schopna. Romana se necítila dobře i vzhledem k tomu, že ji nikdo neinformoval o tom, co bude následovat. Policie vzhledem k nashromážděným důkazům ihned zahájila trestní stíhání otce.

Po zadržení a obvinění z trestného činu, byl otec vyslechnut a vzhledem k tomu, že na něj nebyla uvalena vazba, byl po zákonem stanovené lhůtě 48 hodin propuštěn na svobodu. Během následujících 11 měsíců byly shromažďovány důkazy a prováděny výslechy soudními znalci. Otec byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 3 roky ve věznici s ostrahou.

Kontakt mezi Romanou a jejím otcem byl ihned po zadržení otce absolutně přerušen. Během jeho pobytu ve vězení se s ním také nekontaktovala. Ze začátku byla na matku velice našťvaná a obviňovala ji z toho, že ji ublížila, protože ona od otce měla všechno. Postupem času Romana pochopila, že otcovo chování bylo špatné a matka se jí snažila pomoci. K této změně postoje ve vztahu k matce přispěla péče dětské psycholožky, kterou pro rodinu zajistil orgán sociálně právní ochrany dětí. Po nástupu otce do věznice byla starší dcera nucena udržovat s ním písemný kontakt, Romana se však komunikace nikdy nezúčastňovala. Postupně se u ní vyvinul odpor k otci.

Po propuštění otce z vězení Romana nejevila zájem o kontakt. Měla z něj strach a pociťovala k němu nenávisť. Během doby, po kterou byl otec ve vězení, si dívka postupně našla kamarády. Avšak stále u ní převládaly zejména dlouhodobé následky

sexuálního zneužívání, nesnášenlivost vůči osobám mužského pohlaví, například se bála zůstat sama v jedné místnosti s mužem, komunikovat s učitelem ve škole, atd., silná averze k sexuálně orientované konverzaci, zvyšování hlasu, dokazování moci agresivním způsobem. Samotné vyšetřování na Romaně zanechalo také určité následky. Dodnes nevěří policistům, má obavy z jednání s autoritami.

Pohlavní život Romana zahájila ve svých 17 letech. V sexuální oblasti se dlouhodobé následky projevily až po tom, co se seznámila s chlapcem a začala sexuálně žít. Problémy se týkají především znovuprožívání traumatu, strachu z agresivního jednání při nesouhlasu s partnerem v oblasti sexuálních aktivit atd. problém řeší na doporučení lékařky s psycholožkou.

ZÁVĚR

Jak bylo prokázáno, sexuální zneužívání je velice rozsáhlý a špatně zmapovaný problém. Především z toho důvodu, že sexuální zneužívání zahrnuje více aktivit, které jsou považovány za trestný čin spadající pod problematiku sexuálního zneužívání dětí. Sexuální zneužívání zanechává na dítěti trvalé následky, které se odrážejí především na jeho psychickém vývoji.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo stanovení zjištění možností řešení sexuálního zneužívání a jeho následků, které má sexuální zneužívání na dívky školního věku se speciálními vzdělávacími potřebami.

V teoretické části se autorka zaměřila především na vymezení jednotlivých pojmů týkajících se sexuálního zneužívání v kontextu psychologie, pedagogiky i práva a zároveň popsání současné situace v ČR. Dále se autorka v práci zabývá možnostmi řešení ve spolupráci s Policií ČR, Orgánem sociálně-právní ochrany dětí a dalšími institucemi, současně se zaměřovala na komunikaci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami a na péči, včetně terapie, dětských obětí sexuálního zneužívání. V následující kapitole pak charakterizovala důsledky, které má sexuální zneužívání na dětskou oběť ale i důsledky, které může mít na dětskou oběť samotné vyšetřování trestného činu sexuálního zneužívání.

Teoretická část tak obsahovala základní informace, ze kterých autorka vycházela v praktické části své práce, jejímž cílem bylo na základě uvedených kazuistik zjistit skutečné postupy, které jsou aplikovány v běžné praxi pro řešení sexuálního zneužívání a jeho důsledků.

Autorka získala informace pro sestavení kazuistik na základě nestrukturovaných rozhovorů s dvěma dívkami, které byly obětí sexuálního zneužívání. Z kazuistik vyplývá, že ačkoliv teoreticky je velice rozsáhle a přesně popsáno jak má který orgán nebo instituce postupovat při řešení trestného činu sexuálního zneužívání dětí, nebývají tato doporučení vždy přesně dodržována.

V případě první kazuistiky nebyl případ odhalen a řešen s policií ani orgánem sociálně právní ochrany dětí. Dívka se se skutečností toho, že byla zneužívána, svěřila

až ve svých 20ti letech při náhodném psychiatrickém vyšetření. Případ nebyl ohlášen a pracovalo se především na léčbě následků, které sexuální zneužívání na dívce zanechalo. Evě byla doporučena péče u psychiatra i klinického psychologa. Tato péče jí velice pomohla k tomu, aby začala více důvěřovat ostatním lidem a především mužům. Postup byl tedy v tomto případě správný a léčba úspěšná.

Druhá kazuistika se zabývá případem Romany, dívky, která byla zneužívána svým biologickým otcem. V průběhu vyšetřování byl velký problém v komunikaci vyšetřovatelů, zejména tím, že komunikace nebyla přizpůsobena komunikačním schopnostem dívky. Jako problémové by se dalo hodnotit i to, že dívka byla vyšetřována gynekologem, mužem, stejně tak probíhal i výslech na kriminálním oddělení policie, opět mužem kriminalistou. Dívka již při rozhovoru uvedla, že jí to bylo nepříjemné. Následná psychologická péče pak byla neodborně vedena, což mělo pro dívku následky především v oblasti pochopení a vyrovnání se s celou situací.

Jelikož je zpracování možností řešení pro jednotlivé instituce velice kvalitní, autorka doporučuje se zaměřit na přesné dodržování těchto postupů. Současně zajistit provádění těchto úkonů kvalitními odborníky, kteří budou speciálně vyškoleni pro práci a komunikaci s dětskými oběťmi. K úspěšnému vyřešení případů a především minimalizaci následků, které pro dítě sexuální zneužívání bude mít, je velice důležité, aby bylo sexuální zneužívání dítěte odhaleno.

Autorka považuje za nezbytné, aby se zvýšila osvěta běžných, nezainteresovaných občanů, zvláště pak rodičů dívek o této problematice. Zejména pak informovanost o symptomech, které vykazuje sexuálně zneužívané dítě, jelikož podle nich lze sexuální zneužívání odhalit. Součástí by měl být i souhrn pokynů, které pomohou jedinci v orientaci, jak sexuálně zneužívanému dítěti pomoci.

Řešení důsledků sexuálního zneužívání se liší dle individuálnosti každého případu, není tedy možné sestavit jednotné doporučení, jak v péči a terapii sexuálně zneužívaného dítěte postupovat.

Základem pro úspěšné vyrovnání dívek s následky sexuálního zneužívání je potřeba pomoci odborných pracovníků, kteří jsou speciálně vyškoleni pro komunikaci a terapii dívek, které byly sexuálně zneužívané. Odbornost přístupu ve velké míře

podporuje úspěšnost terapie a léčby následků, které pro dívku sexuální zneužívání představuje.

Práce je přínosná pro všechny jedince, kteří přicházejí do styku s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami, ale i s dětmi, které speciální vzdělávací potřeby nemají. Jelikož sexuální zneužívání je pro jakékoliv dítě tak traumatizující a má takové následky, že speciálně vzdělávací potřeby zde nemají zásadní postavení. Protože je sexuální zneužívání velmi závažným problémem dnešní společnosti, je důležité, aby byla informovanost o této problematice na co možná nejvyšší úrovni.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

LA BARRE, A. *Sexuální zneužití! Co je to?: informační kniha pro děti s vadami sluchu*. 1. vyd. Praha: FRPSP., 1993.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

KLOUBEK, M. *Sexuálně zneužívané děti*. 1. vyd. Praha: Bílý kruh bezpečí, o. s., 2011. ISBN 978-80-86284-88-0.

KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. 1. vyd. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-80-7345-161-5.

MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0

NOVOTNÁ, V., FEJT, V. *Sociálně-právní ochrana dětí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2009. ISBN 978-80-86723-77-8

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-109-3.

ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, Markéta, Klára ŠPAČKOVÁ a Eva NECHLEBOVÁ. *Speciální pedagogika v praxi: [komplexní péče o děti se SPUCH]*. 1.vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4369-1.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 1.vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-86131-44-0.

VACÍNOVÁ, M., D. TRPIŠOVSKÁ a M. FARKOVÁ. *Psychologie*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2010. ISBN 978-80-7452-008-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VANÍČKOVÁ, E., Z. HADJ-MOUSSOVÁ a K. PROVAZNÍK. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-878-6.

WEISS, P. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005. ISBN 80-247-0929-5.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

PFOHL, S. J. *Images of deviance and social control A Sociological History*. 1st ed. USA: McGraw-Hill, Inc., 1985. ISBN 0-07-049757-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2013*. [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2014*. [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Metodické dokumenty (doporučení a pokyny)*. [online]. [cit. 2016-09-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporučení-a-pokyny>

POLICIE ČR. *Pomoc obětem TČ; Pohlavní zneužití* [online]. [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-pohlavni-zneuzeni.aspx>

POLICIE ČR. *Tým krizových interventů*. [online]. [cit. 2016-09-27]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/tym-krizovych-interventu.aspx>

PŠENÍČKOVÁ, P. *Speciální vzdělávací potřeby* [online]. [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/S/Speciální_vzdělávací_potřeby

SEZNAM ZKRATEK

CAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

CSEC – komerční sexuální zneužívání dětí

NNO – nestátní nezisková organizace

NZDM – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

SPO – Sociálně právní ochrana

SVP – speciální vzdělávací potřeby

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Původci sexuálního zneužití v dětství z okruhu příbuzných osob	22
Tabulka 2: Subjektivně pociťované následky sexuálního zneužívání v dětství podle vztahu oběti k pachateli.....	34

Seznam grafů

Graf 1: Srovnání statistik za rok 2014 a 2013.....	25
Graf 2: Přehled oznamovatelů v nahlášených případech sexuálního zneužívání v roce 2014.....	26

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Figurky Jája a Pája, využívají se při výslechu dětí kriminální policií..... I

Příloha B - Ukázky z informační knihy o sexuálním zneužívání pro děti s vadami sluchu II

Příloha A – Figurky Jája a Pája, využívají se při výslechu dětí kriminální policií

Zdroj: (Kovář, 2008, s. 178)

O TÁZKA ?

Co je to **sexuální zneužití**?

O DPOVĚĎ !

Sexuální zneužití znamená někoho nutit nebo lákat k:

- sexuálnímu styku
- prohlížení pohlavních orgánů

Líbí se ti to?

NE !

Sexuální zneužití může lidem ublížit.
Sexuální zneužívání je zakázáno zákonem.

D ŮLEŽITÉ SLOVO

Sexuální zneužití znamená někoho nutit nebo svádět/lákat k sexuálnímu styku nebo prohlížení pohlavních orgánů.

Zdroj: (La Barre, 1993, s. 8)

O TÁZKA ?

Co znamená slovo sexuální ?

O DPOVĚĎ !

Sexuální je to, co se dělá s **intimními** částmi těla.

To ale není v případě, že se sám normálně umýváš (nebo Tě myje někdo jiný) nebo když Tě musí prohlédnout lékař.

O TÁZKA ?

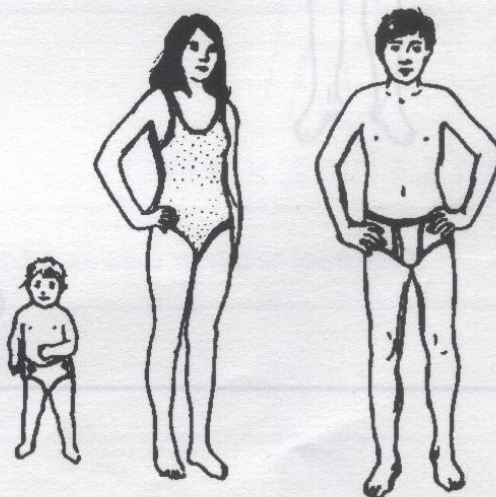
Proč nazýváme tyto části těla "intimní" ?

O DPOVĚĎ !

Protože tyto části těla jsou velice osobní. Jiní lidé se jich mohou dotýkat a dívat se na ně jen když to chceš Ty sám.

Proto jsou tyto části těla většinou přikryty

- spodním prádlem
- plavkami
- plenkami

O TÁZKA ?

Co dělá pachatel ?

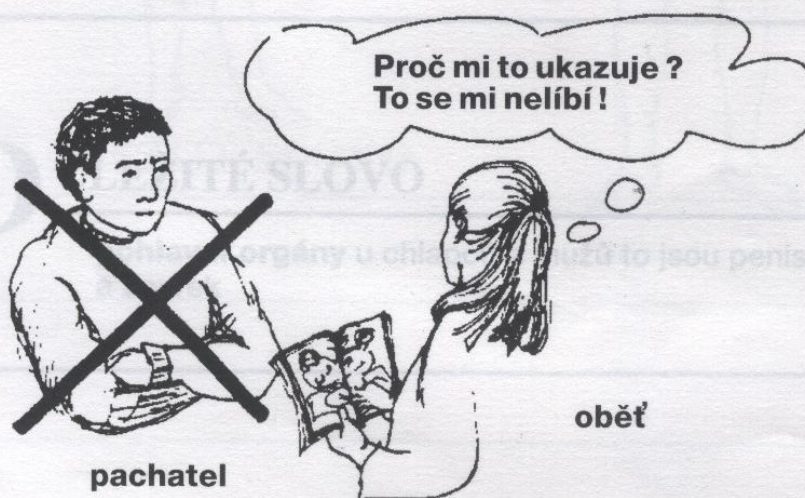
O DPOVĚĎ !

Pachatel oběti

- ukazuje sexuální věci
- nutí jí sahat na **intimní části svého těla**
- sahá na **intimní části těla**

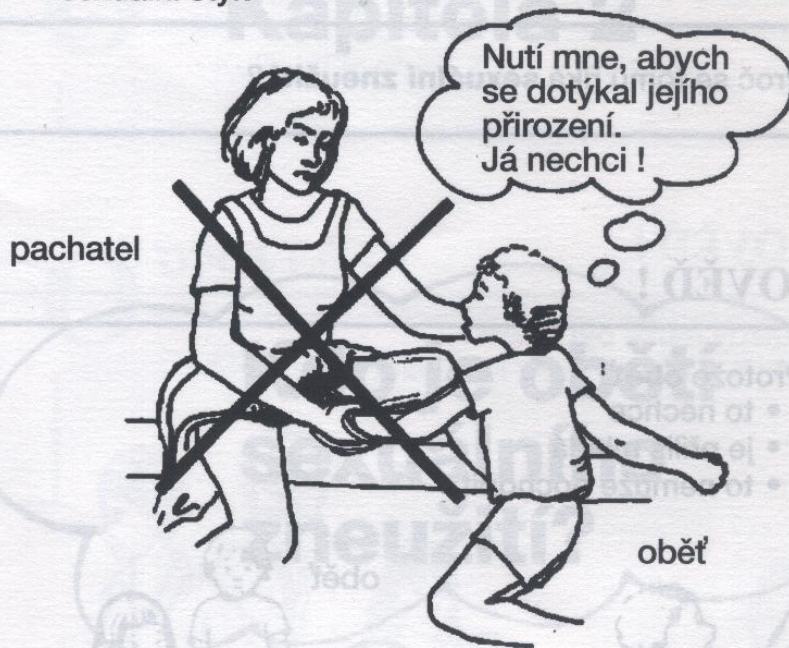
Příklad :

- ukazuje sexuální věci

Zdroj: (La Barre, 1993, s. 16)

příklad :
sexuální styk

příklad :
sexuální styk

Zdroj: (La Barre, 1993, s. 17)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Monika Jelínková

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: prezenční

Název práce: Sexuální zneužívání dívek školního věku se speciálními vzdělávacími potřebami – důsledky a možnosti řešení

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 46

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 14

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 6

Vedoucí práce: PhDr. Alice Bosáková